

PISANII

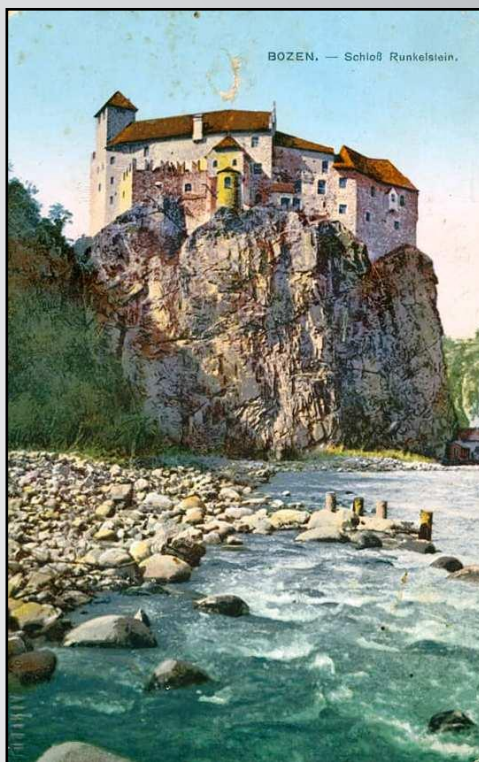
S
Â
N
G
E
O
R
Z
E
N
E

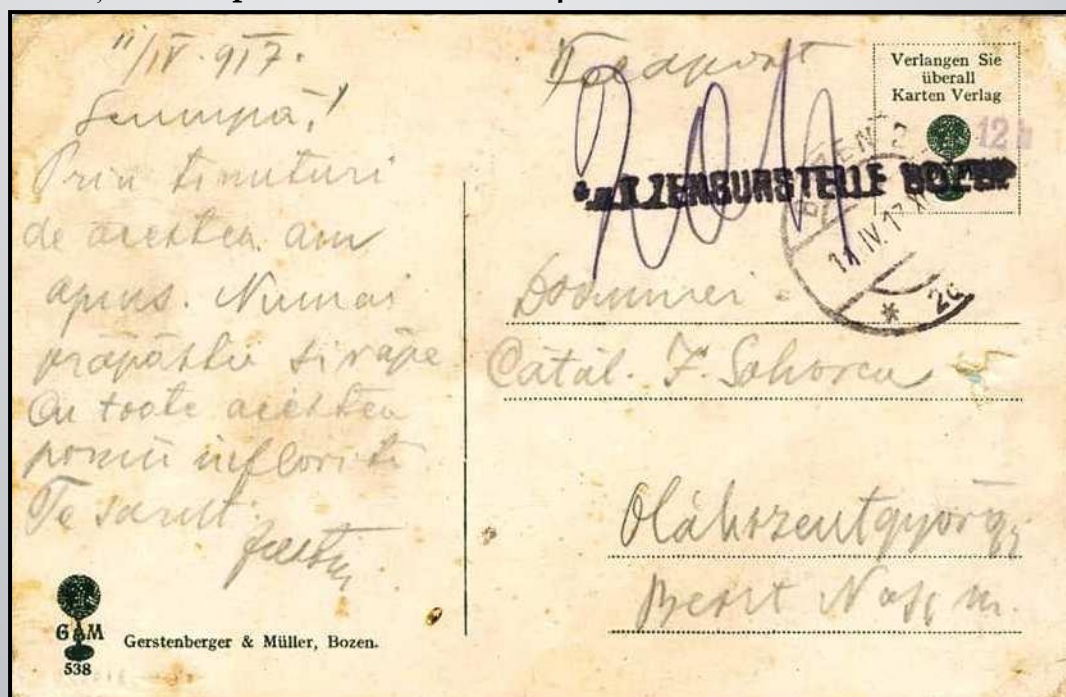
Sublocotenent OANA HOZA
- ȘEFĂ DE PROMOTIE -
ACADEMIA TEHNICĂ MILITARĂ
„FERDINAND I”

SPIRITUALITATE, ISTORIE ȘI TRADIȚIE LOCALĂ
ANUL IX, NR. 9(97), SEPTEMBRIE 2020

Față: 1917, aprilie 11. Bozen, Schloß Runkelestein (Tirolul de Sud)

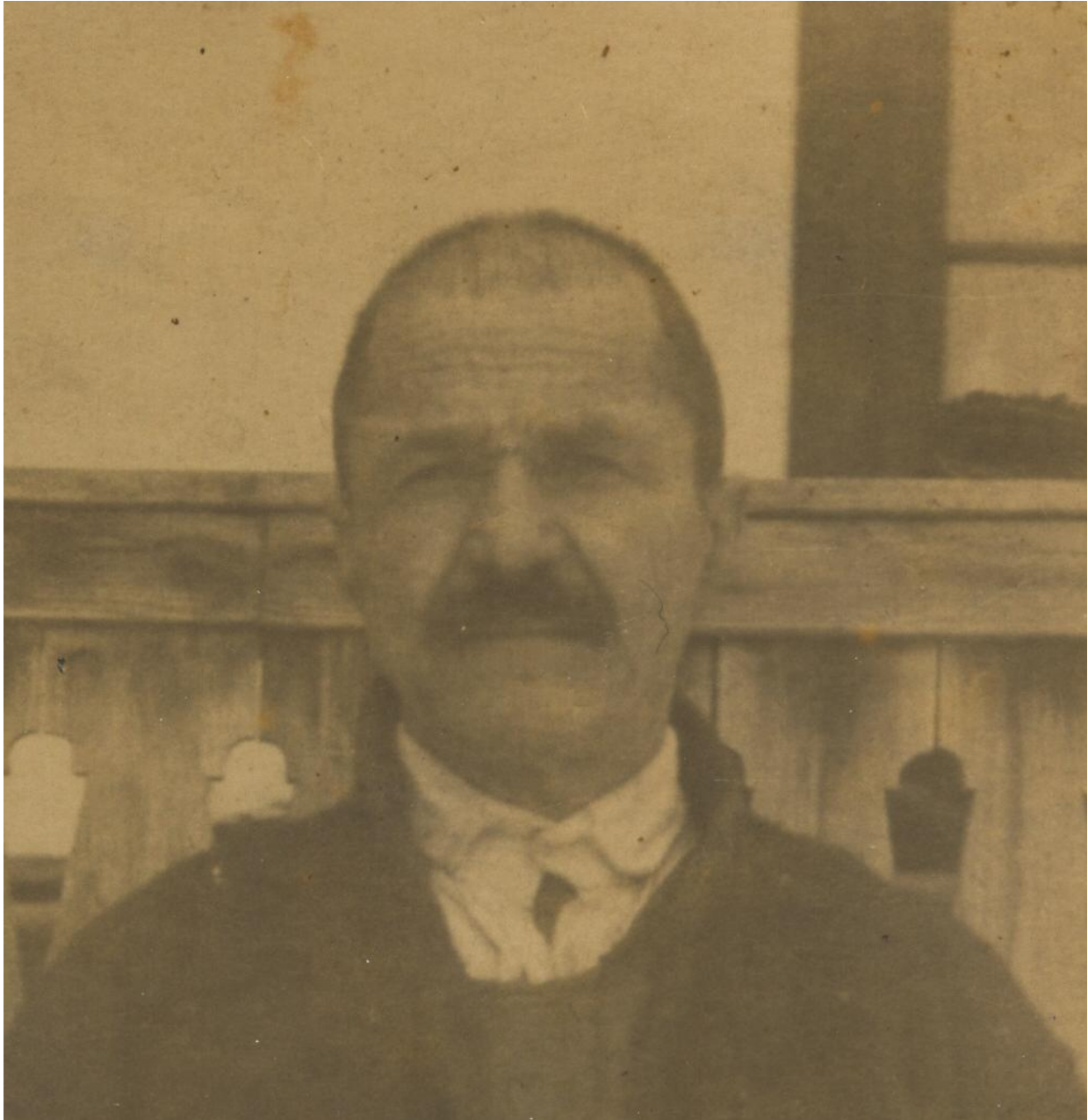
**Verso: Scumpă! Prin ținuturi de acestea am ajuns.
 Numai prăpăstii și râpe. Cu toate acestea, pomii înfloriți.
 Te sărut, Iustin [Sohorca]
 Adresată Doamnei Cătăl.[ina] F. Sohorca
 Sângeorzul Român, Bistrița Năsăud**

(Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud, Fond *Învățător Ioan Marcu* –
 Aducem mulțumiri d-lui Imre-Károly Tar pentru fotografii și pentru traducerea textelor de pe
 cărțile poștale)

PISANII SÂNGEORZENE

- Spiritualitate, Istorie și Tradiție -

ANUL IX, NR. 9(97), SEPTEMBRIE 2020

PISANII SÂNGEORZENE

Revistă de spiritualitate, istorie și tradiție locală

Fondatori: profesor FLORIN HODOROGA
teolog ALEXANDRU DĂRĂBAN

Consultant științific: Dr. MIRELA POPA-ANDREI, cercetător științific II,
Institutul de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca al Academiei
Române

Colaboratori permanenți: Dr. Elisabeta Scurtu, Preot Dr. Maxim (Iuliu-Marius)
Morariu, Dr. Dorin Dologa, Icu Crăciun, Florin Hodoroga

Redactor responsabil: Alexandru Dărăban

Tehnoredactare: Alexandru Dărăban

REDACTȚIA: Casa de Cultură Sângeorz-Băi, str. Republicii nr.33,
jud. Bistrița-Năsăud; E-mail: florin.hodoroga@gmail.com

Jucu, str. Jucu-Herghelie nr. 67, jud. Cluj; E-mail: adaraban17@yahoo.ro;
aldaraban57@gmail.com

Revista poate fi citită pe rețeaua de internet la adresele:

<https://independent.academia.edu/DarabanAlexandru>

<http://en.calameo.com/accounts/3280504>

<https://pisaniisang.wordpress.com>

COPERTA 1: Sublocotenent OANA HOZA

COPERTA 2: Carte poștală din Primul Război Mondial

COPERTA 3: Carte poștală din Primul Război Mondial

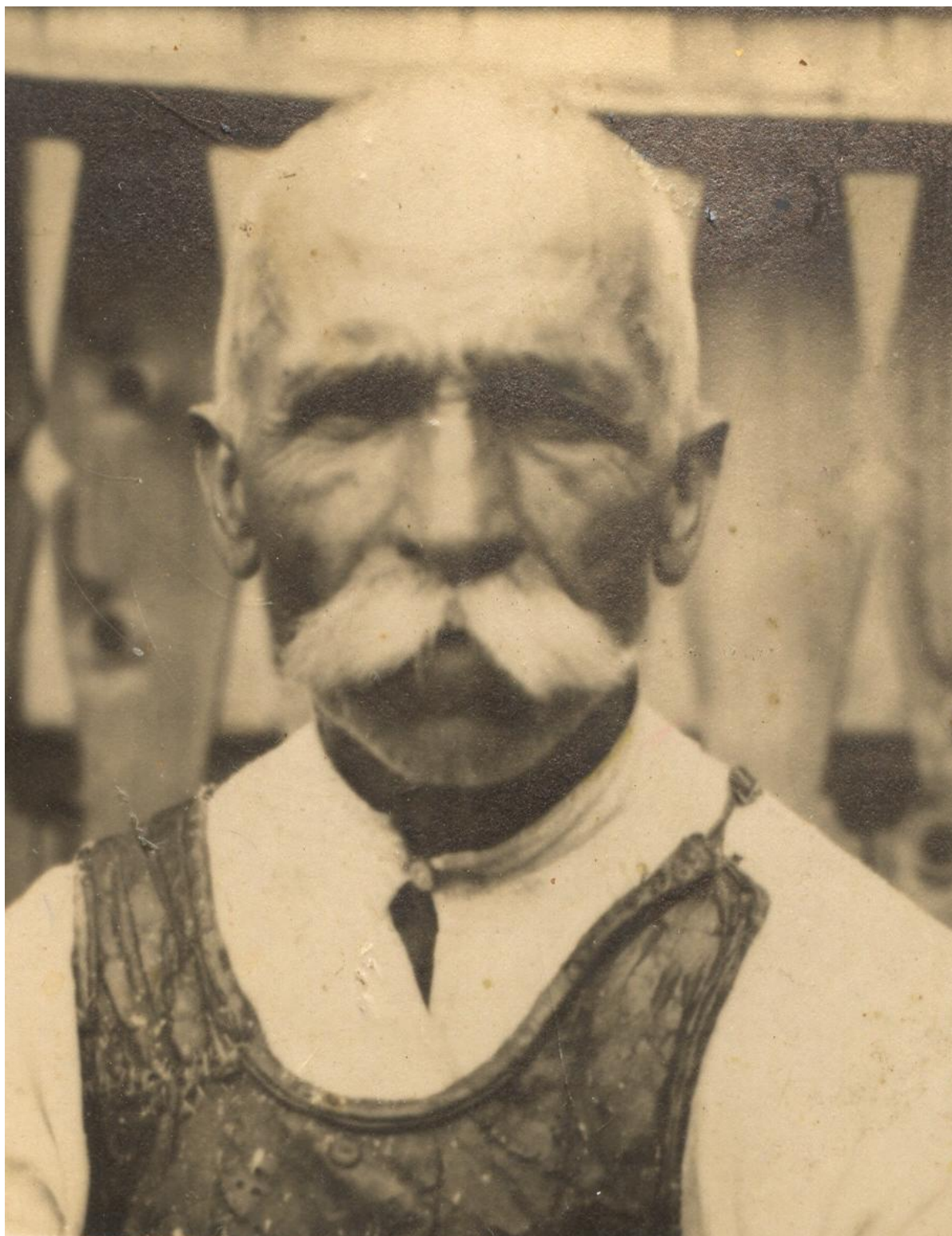
COPERTA 4: Locotenent-colonel dr. BUIA FLORIN-DUMITRU

Fotografiile din acest număr provin din cadrul Serviciului Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (colecția fotografii), Facebook (Vicariatul greco-catolic Năsăud, Leon Prădan, Cornel Rusan, Iosif Ciunterei, Liceul „Solomon Haliță” Sângeorz-Băi), Centrul Cultural „Justin Sohorca” Sângeorz-Băi, colecția personală a artistului Maxim Dumitraș

Cuprins

<u>CUPRINS</u>	5
<u>EDITORIAL</u>	
ALEXANDRU DĂRĂBAN, <i>Mi-e dor de Mitropolitul Bartolomeu Anania</i>	7
<u>SÂNGEORZENI DE ISPRAVĂ</u>	
<i>Sublocotenent Oana Hoza - șefă de promoție</i>	9
<i>Portret de medic – Lt.-colonel medic Buia Florin-Dumitru</i>	10
<i>Ioana Georgeș - Leagănul copilăriei</i>	11
<u>BISERICĂ, ȘCOALĂ, SOCIETATE</u>	
<i>Corpul învățătoresc din Sângeorgiu – Anul școlar 1875/1876</i>	13
ALEXANDRU DĂRĂBAN, <i>Dumitru Antal și problemele ieromonahului</i>	
<i>Ioachim Bâznog din Sângeorz-Băi</i>	14
<i>Cuvântarea ierodiaconului Cristea</i>	19
<i>Despre stațiunea Sângeorgiului, în iulie 1884</i>	24
DORIN DOLOGA, <i>Aspecte privind vinderea unor păduri de către comuna</i>	
<i>Sângeorz-Băi în anul 1911</i>	25
<u>DIN GRANIȚĂ</u>	
<i>Târgul de la Năsăud</i>	29
DR, SIMION STOICA, <i>Mijloace populare pentru apărare în contra holerei</i>	32
OVIDIU OLIMPIU DAN, <i>Un erou pe frontul invizibil – Carol I. Șotel</i>	35
ICU CRĂCIUN, <i>O poezie inedită a Liviei Rebreanu</i>	40
ANDREEA-EMANUELA TRIFAN, <i>Bolile frontului de acasă în Transilvania Marelui</i>	
<i>Război. Studiu de caz: comunitățile din zona fostului district grăniceresc Năsăud</i>	41
<u>DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI – Publicistica</u>	
<i>Năsăud decembrie 1873</i>	51
<i>Năsăud decembrie 1873</i>	53
<i>Năsăud, începutul lui decembrie 1873</i>	55
<i>De lângă Someșul rece, la finea lui decembrie 1873</i>	57
<i>De lângă Someșul rece, noiembrie 1874</i>	59
<i>Pesta în 3/15 septembrie 1871</i>	61
<u>TRADIȚII</u>	
<i>Poezii din popor – Din Sângeorgiul Român, județul Năsăud</i>	63

EDITORIAL

MI-E DOR DE MITROPOLITUL BARTOLOMEU ANANIA ...

ALEXANDRU DĂRĂBAN

- pentru faptul că aducea la lumină aspecte privitoare la comportamentul Bisericii Ortodoxe;

- a înțeles, ca nimeni altul, neutralitatea politică a clerului BOR, afirmând-o în repetate rânduri la nivel oficial;

- își exprima profunda tristețe, în multe rânduri, față de spectacolul de pe arena politică a României; - ar fi lansat un apel către întreaga noastră clasă conducătoare, văzând că s-a revenit la practica bunului plac, să caute și să

găsească soluții pentru depășirea impasurilor, restaurarea lucidității responsabile și, sunt sigur, pentru înlăturarea tuturor pensiilor speciale și altor facilități nesimțite care sunt o sfidare la adresa poporului român; - ar fi luat atitudine și ar fi adresat Curții Constituționale îndemnul de a-și asuma, ferm și fără echivoc, competența supremă de a identifica pârghiile constituționale care să facă posibilă soluționarea morală a actualei crize politice; - ar fi militat pentru echidistanța politică, mai ales că era o hotărâre a Sfântului Sinod prin care se cerea respectarea, în primul rând, de membrii acestuia; - ar fi cerut în întrunirile Sfântului Sinod, dar și în declarații publice, ca preoții să nu se implice în politică și să fie atenți și îngrijorați în fața nevoilor și a necazurilor oamenilor, încercând alinarea lor; - ar fi îndemnat pe creștinii care nu se implicau efectiv în viața politică că nu pot sta departe de treburile cetății, având datoria să demaște răul din societate, să-l identifice și să-i spună pe nume, nu să se ascundă în spatele unei atitudini pseudo-duhovnicești; - n-ar fi decorat nici măcar un penal sau plagiator, ar fi avut o atitudine drastică împotriva a așa ceva; - ar fi luat atitudine împotriva „simoniei”, modalitate prin care cineva obține hirotonia sau orice altă demnitate bisericească prin bani sau prin grade de rudenii.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Dar, ierarhia Bisericii tace, tăcerea aceasta fiind însă una impardonabilă și suspectă. De ce? În cele ce urmează îmi permit să prezint, după priceperea mea, motivele acestei tăceri: - că o bună parte dintre ierarhii BOR sunt bănuți sau chiar dovediți drept colaboratori ai fostei Securități;

- din păcate Biserica Ortodoxă a avut în ultimul secol martiri numai din rândul oamenilor simpli și al intelectualilor creștini, iar nu din rândul ierarhilor, martiri pe care, spre deosebire de alte Biserici existente în spațiul ex-comunist, BOR nu a făcut niciun gest oficial pentru a-i recunoaște (recent s-a început un demers, tardiv, în privința lui Arsenie Boca);

- ierarhii BOR au preferat să îngroape cazurile proprii de corupție sub preș;

- probabil că „lupii tineri” din cadrul ierarhilor BOR tac întrucât sunt conștienți că dacă ar vorbi își asigură surghiunul și își blochează eventuala ascensiune.

Probabil, că cel mai eficace procedeu prin care a fost (da!) cumpărată tăcerea BOR, sunt banii. Generoasele finanțări anuale, indiferent de cine este la putere, de la care se teme că va fi tăiat clerul BOR, care nu mai prididește să construiască pe pământ, uitând de zidirea celor Cerești. E facil să mimezi neutralitate politică, uitând complet de valorile creștine, în așteptarea pomenilor electorale ale puterii politice, participând chiar în această perioadă la inaugurarea diferitelor așezăminte, monumente, etc. (curioase coincidențe!). Sau, cum spune omul simplu de la țară, să te plimbi de toartă cu mai marii zilei.

De aceea m-a apucat dorul după ierarhul nostru, pentru că Mitropolitului Anania nu și-a pus niciodată o mască de ierarh binevoitor, de om smerit, de personalitate oarecum distantă, pe care vuietul lumii n-o atingea și n-o zdruncina. S-a prezentat întotdeauna în fața lumii ca om întreg, supus greșelii, mult mai atent la viețile celor din jur, ale sărmanilor și amărăților.

Nu și-ar fi dorit să închidă într-o criptă afirmațiile și faptele sale de pe parcursul întregii vieți.

Oare ne va mai învrednici Dumnezeu cu un asemenea ierarh? Că deocamdată...?!

Nu se vede nimic la orizont.

SÂNGEORZENI DE ISPRAVĂ

Sublocotenent OANA HOZA șefă de promoție

Acum patru ani au absolvit Colegiul Național Militar „Ștefan cel Mare” și au fost colegi de clasă, acum sunt ingineri și au absolvit Academia Tehnică Militară „Ferdinand I”.

În contextul performanțelor la superlativ se situează rezultatul domnișoarei sublocotenent Hatice Topal, șefă de promoție la Facultatea de Comunicații și Sisteme Electronice pentru Apărare și Securitate, specializarea Echipamente și Sisteme Electronice Militare, Electronică-Radioelectronică de Aviație, a sublocotenentului Mihai Cristian Chindriș, șef de an la Facultatea de Sisteme Informatice și Securitate Cibernetică și a sublocotenentei Oana Hoza, șefă de promoție la Facultatea de Sisteme Integrate de Armament, Geniu și Mecatronică, specializarea Materiale Energetice și Apărare Chimic Biologic Radiologic și Nuclear.

PORTRET DE MEDIC **LOCOTENENT-COLONEL MEDIC** **BUIA FLORIN-DUMITRU**

Locotenent-colonelul medic Buia Florin-Dumitru, medic primar chirurgie generală în secția chirurgie generală a Spitalului Clinic Militar de Urgență „Dr. Constantin Papilian” Cluj-Napoca, face parte din echipa spitalului nostru de mai bine de zece ani. Serviciul de chirurgie al spitalului nostru este unul de referință în patologia defectelor parietale abdominale.

Are competență în ecografia vasculară, deține și o a doua specializare, fiind medic specialist chirurgie vasculară din anul 2016. De-a lungul carierei, a dobândit experiența unui număr mare de cazuri de boală venoasă cronică în stadii predominant avansate. Absolvent al Institutului Medico-Militar din București, promoția 2001, ofițerul are o pregătire profesională de excepție, prin absolvirea de cursuri postuniversitare și de specializare, precum „Curs postuniversitar de conducere a serviciilor de sănătate” sau „Curs de chirurgie laparoscopică avansată”, dar, ceea ce îl caracterizează cu adevărat sunt calitățile umane deosebite, fiind o persoană modestă, empatică, preocupată în permanent de binele pacienților pe care îi tratează.

Pe domnul doctor îl găsim de obicei în sala de operații, unde de mai bine de zece ani efectuează o gamă largă de intervenții chirurgicale (patologie tiroidiană, digestivă, herniară etc.). Manifestă un interes deosebit pentru chirurgia laparoscopică, având experiență în cura herniei inghinale, ombilicale, colecistectomiei, chistectomiei etc.

Este implicat în multiple manifestări și lucrări științifice în domeniu. A participat în primăvara acestui an, împreună cu alți câțiva colegi, la misiunea din garnizoana Suceava, unde a răspuns afirmativ solicitării de sprijin pentru medicii Spitalului Județean de Urgență „Sfântul Ioan cel Nou” în lupta împotriva COVID-19. Felicitări și mulțumiri pentru ceea ce faceți zi de zi!

---

¹ Sursă: Cpt. Emilia Sima - SCMU Cluj-Napoca.

IOANA GEORGEȘ

Leagănul copilăriei

În ceea ce privește lucrarea de față am încercat să immortalizez prin fotografie cultura și viața din zona rurală, mai exact din orașul meu natal, Sângeorz-Băi.

În acest proiect am ales ca și zonă de interes subiecții umani și activitățile specifice acestora care au avut legătură directă cu perioada petrecută de mine pe acele meleaguri.

În ceea ce privește cromatica, am abordat două căi diferite: o anumită desaturare a evenimentelor, tradițiilor, existenței cotidiene, a subiecților umani (decolorarea timpului ca factor de emoție), iar la polul opus a suprasaturare (lăsând astfel ceea ce este mai frumos naturii, culoarea) pentru a reda viziunea copilului de acum treizeci de ani.

Intervenția de editare acromatică (decolorarea sub influența luminii) asupra subiecților umani, cât și cea ultracromatică (exagerată a culorilor) asupra naturii, sunt utilizate ca și argumente de sugestie a emoționalității.

**ALEA JACTA EST
ZARURILE AU FOST ARUNCATE**

EXPOZIȚIE DE ARTĂ FOTOGRAFICĂ
A ABSOLVENȚILOR
ȘCOLII DE ARTE
TUDOR JARDA
COORDONATOR: LEONARD VIZITEU
EXPUN
HORĂȚIU BONDOR
ALEXANDRU DESMIREAN
ANDREI BOLOȘ
IOANA GEORGEȘ
IULIA PUȘCAȘ
MĂDĂ LUCA
BIANCA MUNTEAN

CURĂTOR
GĂINĂ ȘTEFAN DOREL

13-26 IULIE, 2020
STR. BABA NOVAC NR. 35
CLUJ-NAPOCA

PHOTO CREDIT: HORĂȚIU BONDOR

Concluzii

- Cu trecerea timpului, amintirile mă estompează, se diminuează într-un mod nedrept, așadar ne rămân fotografiile ca dovezi incontestabile a trecutului și stâlp de susținere a memoriei pe parcursul existenței noastre.

- Fotografia de ieri este amintirea mea de azi, care îmi va readuce în minte chipul mamei nebrăzdat de riduri, sania de lemn construită de tatăl meu, prima zi de școală sau zâmbetul ștrengar al copilului ce-a fost.

- Natura încă ne așteaptă și știu că mă voi întoarce, că voi găsi aceeași natură, dar nu neapărat aceleași persoane, deoarece timpul își vede de mersul lui, lăsând asupra oamenilor și lucrurilor, urmele trecerii sale încetul cu încetul.

- Totuși, nimic din intervenția timpului nu va avea puterea necesară să estompeze cromatica desăvârșită a acestor locuri. Culoarea va rămâne la fel de vie ca și motivele florale cusute pe straiile de sărbătoare de către mamă, ce vor rămâne ca un simbol a dragostei ei și a locurilor dragi care mereu mă vor chema.

BISERICĂ, ȘCOALĂ, SOCIETATE

CORPUL ÎNVĂȚĂTORILOR DIN SÂNGEORGIU

- Anul școlar 1875/1876 -

1. Mihai Domide, director și învățător ordinar în clasa a III-a. A propus, în afară de religie, toate obiectele prescrise. Numărul orelor: 23.
2. Simion Tanco, catehet greco-catolic. A propus Religia la toate clasele.
3. Eremia Șorobetea, învățător ordinar în clasa a II-a. A propus, în afară de religie, toate obiectele prescrise. Numărul orelor: 23.
4. Ștefan Utalea, învățător ordinar în clasa a II-a a. A propus, în afară de religie, toate obiectele prescrise. Numărul orelor: 23.
5. Vartolomeu Șorobetea, învățător ordinar în clasa I a școlii populare. A propus, în afară de religie, toate obiectele prescrise. Numărul orelor: 23¹.

Numărul școlărilor și școlărițelor de la Școala trivială din Sângeorgiu

- Anul școlar 1875/1876²

		G. Conspetu statistecu.																			
Scola	In clasa	Numerulu scolariloru		Parasira scol'a in de- cursulu anului	D'ntre scolarii ordinari la finea semestrului alu II. fura dupa																
		la inceputulu	la finea		Natio- nalitate				Religiune				Progresu								
		an. scol. 1875/6			Romani	Germani	Maghiari	Israeliti	Gr.-cat.	Rom.-cat.	Gr.-orient.	Conf. Augs.	Israeliti	Eminent	In prima	In secunda	In tertia	Remasera ne- esaminati	Suma		
Popor. Triviale	Sangerosu	II.	24	22	2	22					22					7	10	5			20
		III.	21	20	1	20					20					6	10	4			20
Popor.	Sangerosu	I.	93	55	38	55					55					7	35	13			55
		II.	50	38	12	38					38					12	16	10			38
		Sum'a	188	135	55	135					135					32	71	32			135

¹ Dr. Paul Tanco, *Programa a VI-a a Gimnaziului superior român greco-catolic din Năsăud, anul școlastic 1874-6*, Sibiu, 1876, p. 59.

² *Ibidem*, p. 60.

Protopopul Dumitru Antal și problemele ieromonahului Ioachim Bâznog din Sângeorz-Băi

ALEXANDRU DĂRĂBAN

După Primul Război Mondial Mitropolia Ortodoxă de la Sibiu și toate episcopiile din Transilvania se confruntau cu o lipsă acută de personal clerical. S-a cerut sprijinul de la celelalte episcopii din țară pentru a veni în ajutor în sensul să fie lăsați slujitori ortodocși să vină în Transilvania, unde era atâta nevoie de preoți. Alții s-au reîntors acasă, în satele lor de baștină, pentru a întemeia comunități ortodoxe. Asemenea faptă a făcut și ieromonahul Ioachim (numele de botez Ioan) Bâznog în satul său de baștină, Sângeorzul Român, ridicând prima biserică ortodoxă din Țara Năsăudului după 1918. Practic, în jurul acestui călugăr și a acestei biserici, a renăscut ortodoxia pe aceste meleaguri. A fost împiedicat să întemeieze o obște monahală, i-a fost dărâmată biserica de confrății greco-catolici, atunci când se construia, care nu vedeau cu ochi buni acest fapt. Această biserică s-a ridicat cu stăruință, cu multe stăruințe care, de cele mai multe ori n-au fost înțelese, chiar și de confrății ortodocși întru slujire.

Forurile superioare bisericesti greco-catolice, precum și autoritățile locale, și-au intensificat presiunile asupra Episcopiei Ortodoxe din Cluj prin adrese care reclamau pe călugăr în ce privește comportamentul său, dar și în problema colectelor care le făcea, ajungând să-i confiște condicile și chitanțele pe care le-au înaintat Judecătoria rurală din Rodna Veche.

Episcopia Ortodoxă s-a văzut nevoită să dea curs acestor sesizări, delegându-l în mai multe rânduri pe revizorul eparhial, preotul Dumitru Antal¹, să meargă la fața locului pentru a face constatările în cauză¹.

¹ Născut în orașul Toplița, județul Harghita, la 20 octombrie 1894, Dumitru (viitorul episcop Emilian) a fost al șaselea din cei doisprezece copii ai familiei Dumitru Antal și ai Ilenei, fostă Cristea, soră cu Miron Cristea, viitorul patriarh al României. După terminarea școlii primare din sat, tânărul Dumitru continuă cartea la Brașov și Năsăud. Datorită înclinațiilor spre cele sfinte, după terminarea studiilor liceale, se înscrie la Facultatea de Teologie din Sibiu, pe care o va absolvi în anul 1916. Doi ani după aceasta, tânărul teolog urmează cursurile Facultății de Filosofie a Universității din Budapesta. Sfârșitul Primului Război Mondial a adus schimbări majore și în viața tânărului Dumitru Antal, care a refuzat înapoierea la Budapesta pentru a-și termina studiile, ci se angajează în cadrul Consiliului Dirigent al Transilvaniei, la Departamentul Ocrotirilor Sociale, dar nici aici nu a stat foarte mult, căci, datorită competențelor sale deosebite, a fost numit director al Regionalei Societății pentru ajutorarea orfanilor de război. Între timp se căsătorește și intră în cinul bisericesc; la 27 octombrie 1924 este hirotonit diacon, iar la 15 noiembrie, în același an, preot, încredințându-i-se și primul rost în Biserică: protopop de Reghin, funcție pe care o slujește cu mult devotament. La propunerea chiriarhului, preotul Dumitru Antal se transferă la Cluj, unde episcopul Nicolae Ivan al Clujului îl numește în funcția de revizor eparhial, post ocupat din 1927 până în 1933. Tot la Cluj, este însărcinat și cu responsabilități în ceea ce privește editarea revistei „Renașterea”. În anul 1933, Dumitru Antal părăsește Ardealul

ALEXANDRU DĂRĂBAN

La data de 24 aprilie 1928 s-a deplasat la Rodna Veche, la sediul Judecătoriei rurale, pentru a verifica cele sesizate de către autoritățile locale în ceea ce privește colectele făcute de călugăr. După terminarea acestor verificări, a întocmit un referat pe care la înaintat la Episcopie, ierarhului și Veneratului Consiliu Eparhial, purtând data de 30 aprilie 1928. În cele ce urmează vă vom prezenta conținutul acestui referat.

I. În conformitate cu delegațiunea nr. 1671-1928 am onoare a vă aduce la cunoștință că în ziua de 24 aprilie a. c. am fost în Rodna Veche și prezentându-mă la președintele Judecătoriei rurale de acolo, care mi-a pus la dispoziție dosarul procesului penal al ieromonahului Ioachim Bâznog din Sângeorz-Băi și procedând la verificarea condicii confiscate am constatat următoarele:

1. Condica corp delict este o condică de colectă a cărei autorizație a expirat la 31 decembrie 1925. E constatatoare din 3 serii de câte 500 chitanțe fără sume imprimate pe ele. Până la cea dintâi resocotire făcută la 15 august 1926 de către d-l A. Domide, epitrop interimar al bisericii noastre din Sângeorz-Băi, au fost folosite 500 chitanțe din seria I și 97 din seria a II-a, colectându-se lei 13.811 – bani gata și 2.460 lei pe bucate, în total 16.271 lei.

Ieromonahul Bâznog, pentru anul 1927, a fost primit o nouă autorizație de colectă, cu o carte de colectă de 3.000 chitanțe. Pe baza acestei autorizații și-a făcut numai o singură carte de colectă de 1.000 chitanțe și după ce și le-a epuizat, a continuat să colecteze cu cartea de colectă din 1925 în care mai avea aproape 1.000 chitanțe neîntrebuințate. A și colectat cu ea neconturbat, folosindu-se pentru legitimare autorizația din 1927, până când a ajuns la primăria din Sângeorz-Băi, care i-a confiscat colecta pe motiv că nu era vizată de Prefectură, și l-a deferit Parchetului prin intermediul Prefecturii din Bistrița. Mai întâi am verificat partea întâi a cărții de colectă până la resocotirea din 15 august 1926, constatând bani gata colectați lei 13.469,50, fără banii de pe bucate, deci aproape aceeași sumă constatată și de epitropul A. Domide, cu o diferență de lei 341,50 în minus. Banii de pe bucate în afară de 300 lei notați pe o contrapagină, n-am putut să-i constat.

În schimb, am găsit pe spatele contra-chitanțelor în 75 locuri nume și sume șterse cu guma, însă așa de în cele mai multe locuri se poate citi cam ce a fost scris. Mai șterse sunt însă sumele. Ieromonahul Bâznog a declarat că aceste nume și bani sunt primiți de el personal pentru slujbe și sărindare. Din felul cum sunt scrise, adică și cu numele de familie, nume străine de sași și unguri, iar în 34 de locuri (se văd bine) numai N. N. în unele locuri scrisoarea donatorilor, denotă că aceste sume nu sunt slujbe, ci donații. Reiese acest fapt și din cele 5 locuri (singurele aflate) unde e scris în mod special „vii slujbe, norocire” sau „slujbe morți” sau ca mai doveditor „și slujbă”.

Pe cele 75 spate ale contra-chitanțelor am aflat scrise aproximativ 690 de nume (între ele cum am amintit și 34 N. N.) am putut citi sumele scrise în dreptul alor 300 de nume, variind între

---

mutându-se în capitala țării, la solicitarea patriarhului Miron Cristea, unchiul său. În București pentru început ocupă postul de preot paroh la Biserica Bradu-Boteanu, unde a funcționat până în anul 1938, când i se încredințează funcția de inspector general în Ministerul Cultelor. Odată ajuns în București, se părea că viața preotului Dumitru Antal va fi una frumoasă, încununată și de o carieră demnă de pregătirea sa. Probabil că planurile lui Dumnezeu erau altele cu viitorul acestui preot. La puțin timp de la mutarea în capitală, potrivit mărturisirilor sale, au apărut o serie de probleme familiale care îl fac să ia o decizie înțeleaptă și morală: intră în cinul monahal (<https://basilica.ro/15-iunie-1971-a-trecut-la-cele-vesnice-episcopul-emilian-antal/>).

¹ A se vedea Alexandru Dărăban, *Ieromonahul Ioachim Bâznog din Sângeorz-Băi*, Bistrița, Editura Charmides, 2009; Alexandru Dărăban, *Ieromonahii Antonie și Ioachim Bâznog din Sângeorz-Băi*, Brăila, Editura Sfântul Ierarh Nicolae, 2013.

PROTOPOFUL DUMITRU ANTAL ȘI PROBLEMELE IEROMONAHULUI IOACHIM BÂZNOG DIN SÂNGEORZ-BĂI

2-20 lei; care socotite toate laolaltă mi-au dat suma de lei 2.105 – deci o medie de 7 lei cu numele rămase de 390, la care n-am putut citi sumele donate fiind șterse de tot, a rezultat suma de lei 2.730. În afară de aceste sume și notări, am aflat pe verso contra-chitanțelor nr. 101-105 (seria I) scris 250 (un prapor), iar pe verso contra-chitanțelor nr. 1-5 (seria a II-a) 4 mierțe de var de la Pamfil Boldiș din Rodna Veche, care pe prețul de piață fac cam 200 lei. Rezultă deci lei 2.105+2.730+250+200=5.285 lei, din care sustrăgând din resocotirea d-lui A. Domide de lei 341,50, ieromonahul Bâznog ar mai avea de plătit încă suma de lei 4.943,50 ca adaus la suma de lei 16.271 – rezultatul resocotirii din 15 august 1926.

II. Privitor la partea nedesocotită a condicii confiscate, procedând la verificarea ei am constatat următoarele ... (urmează 6 tablouri, s. n.).

În recapitularea generală, am constatat că ieromonahul Ioachim Bâznog din Sângeorz-Băi, după resocotirea făcută la 15 august 1926 cu cartea de colectă care se află la Judecătoria rurală din Rodna Veche, la sfârșitul anului 1926 și la începutul anului 1927, sfârșitul lunii aprilie, adică până la data când i-a fost confiscată de către secretarul comunei Sângeorz-Băi, conform desocotirii făcute în tablourile de mai sus, a colectat următoarele:

1) După sumele din 809 chitanțe – contra-chitanțe	20.365
2) 10 contra-chitanțe fără sume conform medie de 25 lei de contra-chitanțe	250
3) 145 sume citibile de pe dosul contra-chitanțelor	1.159
4) 396 nume fără sume de pe dosul contra-chitanțelor cu media de 8 lei	3.168
5) Suma încasată de pe mălaiul vândut (verso contra-chitanța nr. 235)	265
6) 3 mierțe mălai a 50 lei (verso contra-chitanța II nr. 245)	150
7) 5 șervete și pânda	<u>143</u>

Total lei 25.500

III. Deoarece sumele colectate cu colecta confiscată au fost vărsate la Casieria eparhială într-o sumă globală cu cele colectate cu cartea de colectă primită cu autorizația Ministerului Sănătății și Ocrotirii Sociale nr. 372-1927 și Veneratului Consiliu Eparhial nr. 140-1927, care am aflat-o la ieromonahul Bâznog, a trebuit să procedez și la verificarea și desocotirea ei. Cu această carte s-au vândut 972 chitanțe, conform contra-chitanțelor în valoare de lei 20.165, iar numele șterse de pe dosul contra-chitanțelor (275) socotite cu o medie de 8 lei pe nume, se mai adaugă lei 2.200.

Totalul colectei lei	22.365
Colecta I	25.500
Totalul general al celor două colecte	47.865

În conformitate cu procesul verbal adresat la 30 aprilie 1927, semnat de Andrei Ludu, consilier eparhial, de A. Domide, episcopul bisericii Sângeorz-Băi și ieromonahul Ioachim Bâznog și înregistrat sub nr. 3342-1927 Consiliul Eparhial se constată că la casieria eparhială s-a vărsat ca rezultat al acestor două colecte suma de lei 56.242,28; dintre care 26.242,28 în bani gata, iar 30.000 cu o dovadă de achitarea datoriei avute la ieromonahul Anton Bâznog din Feiurdeni-Pădureni.

Ca rezultat final al verificării și desocotirii mai sus amintitelor cărți de colectă se constată mai întâi că în conformitate cu procesul verbal înregistrat sub nr. 3342-1927, după cum amintit, în total lei 56.242,25; conform contra-chitanțelor, notelor șterse și neșterse în cele două colecte s-a încasat lei 47.864, rezultă deci un plus de vărsământ de lei 8.377,25; care este provenit din slujbele și sărindarele primite în afară de colectă de ieromonahul Bâznog, cum singur a declarat în procesul verbal încheiat tot la 30 aprilie 1927, însă numai cu d-l episcop Anton Domide, anexat procesului

ALEXANDRU DĂRĂBAN

verbal 3342-1927. Deodată cu acest raport înapoiez și dosarele V, 382-1920 și V, 199-1924 de care m-am folosit la îndeplinirea acestei delegații¹.

Revizorul eparhial, protopop Dumitru Antal, s-a deplasat în luna noiembrie a anului 1928 pentru a întreprinde o nouă anchetă în ceea ce privește pe ieromonahul Ioachim Bâznog. A întocmit un raport, pe care la trimis Episcopiei, în care preciza următoarele:

În timpul cât am fost la Sângeorz-Băi am căutat să culeg informații asupra vieții ce o duce Ioachim Bâznog care servește la biserica din comună și poartă numirea de preot călugăresc și duhovnic, să studiez activitatea sa din punct de vedere al intereselor și prestigiului bisericii noastre. Ca rezultat al celor aflate și constatate, am deosebita onoare a vă aduce la cunoștință următoarele:

Ioachim Bâznog, de peste 20 de ani, trăiește în concubinaj (?) cu maica Salvan, făcută călugăriță la Mănăstirea Agapia. Din această conviețuire nelegiuită s-au născut mai mulți copii, din care trăiesc 5, o fată măritată în sat, un fecior înrolat la miliție și 3, mai mici, care trăiesc cu părinții lor în casa de lângă biserică. Maica Salvan umblă îmbrăcată călugărește, așa după cum umblă și Ioachim Bâznog. Conviețuiesc fără nici o rușine, în văzul lumii, într-o casă dărăpănată și murdară, așa după cum e și înfățișarea lor. Conviețuirea lor nelegiuită, începută după ce Ioachim Bâznog a fost tuns într-un monah, e cunoscută de întreg satul și Valea Someșului încă de dinainte de război, bineînțeles, mirându-se toți care cunosc rânduielile monahale și bisericesti, că este tolerat de autoritatea bisericască de care depinde și pe a cărui teritoriu viețuiește și profesează darul preoției...

Bâznog a fost îndrumat să se desfacă de maica Salvan și să plece la Mănăstirea Agapia pentru motivele indicate în prezentul proces verbal anexat, motive copilărești, care nu merită să fie repetate aici.

Ioachim Bâznog, în baza titlurilor ce le poartă, de preot călugăresc și duhovnic, nestânjenit de nimeni, mai puțin de păcătoșenia în care trăiește, face zilnic slujbe și citanii, iar când n-are, o pornește la cerșit prin satele din jur într-o cotiugă cu un cal. Neprimenit cu săptămânile, nespălat, cu părul și barba încâlcite, cu o reverendă murdară și soioasă, face o impresie detestabilă. Din ce câștigă, își susține familia, mai are și ceva pământ, iar din ce-i întrece, plătește prețul unui clopot ce l-a comandat – a al patrulea – fără autorizația nimănui și pe care a scris că el l-a donat bisericii mănăstirii din Sângeorz-Băi.

Prin viața și purtările de acest fel, de la sine înțeles, biserica noastră n-a câștigat nimica, nici credincioși, nici prestigiu. La toate acestea, se mai adaugă și hulele întemeiate ale preoților uniți ce le aruncă bisericii noastre, dând exemplu pe Ioachim Bâznog.

Principial, biserica noastră are multe simpatii pe Valea de Sus a Someșului, înmulțite prin cele câteva servicii divine și predici frumoase ținute de protopopii și preoții noștri, anul trecut și anul acesta, care au fost în stațiunea balneară a Sângeorzului. La toate aceste slujbe, îndată au năvălit lumea până la ticsire, iar din convorbirile avute cu oamenii din Sângeorz am aflat că mulți ar trece la biserica noastră dacă ar avea alt om.

În consecință, în baza acestor consultări sumare, propun și rog pe P. S. Voastră să aprobe ca:

- Ioachim Bâznog să fie oprit de a mai sluji în biserica din Sângeorz-Băi. Printr-un delegat, să fie luat cu tot cu inventar ceea ce formează proprietatea acestei biserici, iar biserica închisă. Cărțile, antimisul și hainele bisericesti să fie încuiate într-o ladă sau dulap ca să nu se poată introduce în biserică și să servească fraudulos;

¹ Arhiva Arhiepiscopiei Ortodoxe a Vadului, Feleacului și Clujului, Adresa din 30 aprilie 1928 întocmită de revizorul eparhial, protopop Dumitru Antal.

PROTOPOPUL DUMITRU ANTAL ȘI PROBLEMELE IEROMONAHULUI IOACHIM BÂZNOG DIN SÂNGEORZ-BĂI

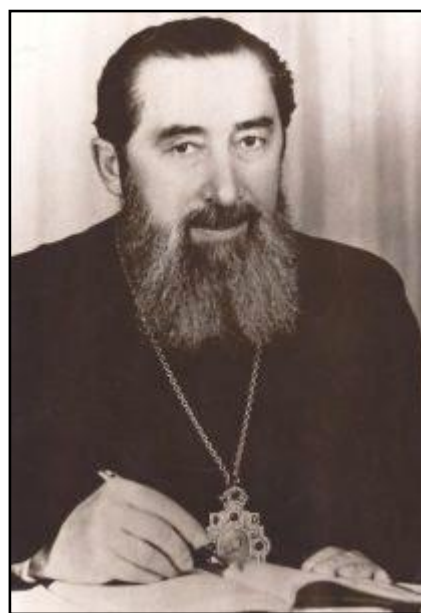
- Ioachim Bâznog să fie dat în judecata Consistoriului pentru vina călcării votului monahicesc, trăirea în concubinaj și neascultare¹.

După cum se poate vedea, referatul este întocmit sumar, chiar dânsul afirmă acest lucru, că toate informațiile au fost obținute și copiate după afirmațiile greco-catolicilor, sunt tendențioase, pline de invidie și răutate, mai ales din partea unui confrate care, după cum se vede, venea dintr-un mediu orășenesc, evoluat, citit, civilizată care, în concepția dânsului (aici, surprinzător de limitată) nu putea să înțeleagă jertfa dusă de călugăr în numele lui Hristos.

Cert este că acest referat continuă ceea ce, în anul 1926, în urma cererii Ministerului Cultelor, s-a recomandat luarea administrării parohiei și să fie dată lui Ilarion Boțiu din Năsăud, fără a fi îndrumat să mai servească. La data de 26 aprilie 1929 s-a emis un document de către Episcopie, adresat ieromonahului Ioachim Bâznog, prin care i se aducea la cunoștință că: *te oprim de a mai face servicii religioase la biserica noastră sau în alt loc de pe teritoriul eparhiei noastre până când ne vei dovedi cu acte originale în regulă că ai fost hirotonit întru preot, prezentându-te personal. Asemenea, te oprim de a mai purta rasa monahală până la această dată. În caz că nu te vei supune, vom recurge la autoritățile civile. Asemenea, te oprim de la casa Episcopiei de la Băi, cumpărată din daniile credincioșilor. Până când ne vom îngriji de administrarea bisericii, vei îngriji dumneata fără de a face servicii².*

Ieromonahul Ioachim Bâznog

Protopop Dumitru Antal

¹ *Idem*, Referatul protopop Dumitru Antal cu nr. 5870/5856 din 7 noiembrie 1928 trimis către Episcopie.

² *Idem*, Document nr. 3132 din 26 aprilie 1929.

CUVÂNTAREA IERODIACONULUI CRISTEA, DUMINECA SFINȚILOR PĂRINȚI LA 21 MAI 1900, CAPELA PAROHIEI ORTODOXE ROMÂNE DIN CETATEA BISTRITEI¹

Iubiți creștini!

O deosebită bucurie cuprinde sufletul meu astăzi, aflându-mă în mijlocul vostru, în o capelă ortodoxă română din cetate, la care mai înainte abia gândi ne puteam.

Bucuria mea este cu atât mai simțită, cu reamintește zilele frumoase alor 8 ani din copilăria mea, petrecute la școlile din acest oraș vechi (1875/6-1882/83).

Deși eram atunci numai copil, îmi aduc bine aminte, că pe acele vremuri în acest oraș era numai ici-colea câte un credincios de ai noștri răsăritean, venit aici din comunele ortodoxe din vecinătate. Acești creștini de ai noștri însă nu s-au contopit în marea străinilor, ci țineau strâns la legea lor și în trebuințele lor sufletești, - sfințiri de case, botezuri, bobotează, masle, postul, etc. - reclamau ajutorul preoților ortodocși din apropiere².

În acel timp nici poveste nu era de o parohie ortodoxă română de sine stătătoare. Numărul creștinilor noștri era mic, neînsemnat, dar credința lor era mare, puternică și curată. Aceasta le-a dat forța, să nu se piardă în mulțimea străinilor, ci să țină cu tărie în credința părinților lor, la legea noastră strămoșească și totodată românească.

Tocmai din acest motiv n-a lipsit binecuvântarea lui Dumnezeu, care mereu i-a înmulțit și le-a trimis soți, ca să nu fie singuri. Arătat-li-s-au Dumnezeu, ca oarecând lui Avram, i-a încurajat, zicându-le: „Nu te teme, că cu tine sunt, și te voi binecuvânta, și voi înmulți seminția” (I Moise XXVI, 24).

Și iată, făgăduința Domnului, - care ne-a promis că „ne va iubi, ne va binecuvânta și ne va înmulți” (V Moise VII, 13) - trup s-a făcut, căci astăzi vă văd în număr însemnat adunați jurul conducătorilor voștri, în jurul mai marilor voștri, și alipiți de sinul acestui locaș dumnezeiesc, ce-i drept, încă modest și sărac, dar sfânt și iubit, fiind al vostru.

Cum dar să nu mă bucur, când din puțini, sfiicioși, slabi și timizi, cum eram odinioară, astăzi ne vedem – așa zicând – înmulțiți la număr și întăriți în putere, sau

¹ Parohia ortodoxă română de la Bistrița era de curând înaintată din elementele răzlețe, acolo de prin comunele greco-ortodoxe din vecinătate și din alte părți. Credincioșii noștri tocmai sub impresiunile unei vorbiri de caracter prozelitistic. Aflându-mă în acele zile la inspecționarea școlilor, m-au rugat frunțașii bisericii noastre, - celebrându-se în capela noastră din o liturghie în sobor – să vorbesc cu acea ocaziune și eu ceva poporului, spre paralizarea tendințelor ivite. Acestea a trebuit să le însemnez aici pentru a putea înțelege pe deplin sensul cuvântării mele.

² Îndeosebi pe parohul Marcu Briciu din Șimontelnic (Simionești, județul Bistrița-Năsăud, s. n.), pe care – unchi fiindu-mi - adeseori l-am însoțit pe la casele lor.

 CUVÂNTAREA IERODIACONULUI CRISTEA...

---

precum zice Sfânta Scriptură (I. Împ. II. 4): „cei slabi s-au încins cu putere”.

Mulți vor zice însă: „Bine! am pus piciorul pe acest petec de loc întocmitu-ne-am această capelă, în care ne aflăm; dar aceasta e puțin, e numai un mic început”.

Recunosc și eu, suntem încă numai la început, dar ca unul care cunosc și greutatea înaintării poporului nostru, trebuie să vă mărturisesc, că începutul făcut e bun și însemnat, și nu-i de disprețuit.

A prinde rădăcini acolo, unde mai înainte n-ai numărat nimic, este mult; a-ți câștiga loc și casă proprie este mulțumitor; iar a întemeia din nimic o parohie de sine stătătoare și recunoscută din toate punctele de vedere, este, mai ales astăzi, un lucru însemnat.

Adevărat, această parohie este vacantă, dar bunul Dumnezeu nu se va întoarce de către voi nici pe viitor și cu ajutorul lui și al celor de la cârma bisericii noastre, primi-veți și păstor propriu, conducător bun, care cu sfatul și cu ajutorul lui, ajutat de frunțașii bisericii și de noi de toți credincioșii ei, zilnic să conlucre la înaintarea acestei parohii¹.

Începutul poate fi cât de mic, dar numai bun să fie, și dezvoltarea lui este asigurată. Ghinda nu-i mare la început, dar – dacă cade în pământ bun, - atinsă de căldură și de ploaie, prinde rădăcini tari și puternice și din acestea se dezvoltă copacul mare și întins².

Așa și începutul vostru. Astăzi poate fi mic, dar acest început, cultivat și îngrijit prin credința tare a sufletelor voastre și prin căldura inimilor voastre, se va dezvolta și întări tot mai mult.

Oricât de mică și de modestă este această capelă, noi o iubim mai mult, fiindcă e a noastră. Unii dintre voi, iubiților ascultători, mai bătrâni, vor fi fost soldați³ prin orașe mai îndepărtate, mai mari, cu palate pompoase, dar trecând pe lângă ele - oricât ar de pompoase – îi lasă reci. De ce? Fiindcă-s străine, și ce-i străin nu se lipește de sufletul nostru. Iar când – scăpat de la miliție - te întorci acasă, inima începe a bate mai tare, când te apropii de căsuța simplă, în care te-ai născut, și lacrimi de bucurie ți se ivesc în ochi. De ce? Pentru că vedem casa, în care am pentru întâiași dată lumina zilei, în care am supt de la mama noastră laptele și dragostea către limba și credința noastră românească. Și apoi, știut să fie, că nu pompa, nu bogăția singură fericește pe un popor.

Fiul lui Dumnezeu, Iisus Christos s-a născut în o peșteră, în un grajd; în ieslea dobitoacelor a fost înfășat în scutece de sfânta sa Maică Maria. Și cu toate acestea, El a devenit Mântuitorul lumii întregi; învățăturilor lui s-au închinat și se în-

---

¹ La 1 Aprilie anul 1902, Consistoriul arhiepiscopalian a și strămutat la Bistrița pe protopopul tractului cu același nume, Simion Monda, care locuia în o parohie de la marginea tractului, în Borgo-Bistrița (Bistrița-Bârgăului, județul Bistrița-Năsăud, s. n.)

² *Telegraful Român*, Sibiu, Anul LI, 1903, nr. 70 (26 iunie/9 iulie), p. 287.

³ Comune multe din jurul Bistriței aparțin fostului al II-lea Regiment de graniță.

 CUVÂNTAREA IERODIACONULUI CRISTEA...

---

chină tot pământul. „În tot pământul a ieșit vestirea lui, și la marginile lumii graiurile lui”. A fost născut în sărăcie, și cu toate acestea, din țări îndepărtate au venit Magii, Regii bogați și puternici, ca să se închine lui să-i aducă daruri. Și ce i-a atras pe ei? Nu pompa grajdului, podoabele și bogățiile teslarului, ci podoaba ce se afla în sufletul lui Iisus, credința lui cea dumnezeiască, neîntrecută, pe care au propovăduit-o popoarele el și apostolii săi.

Asta este, iubiți creștini, adevărata podoabă; iar podoaba cea din afară este de multe ori cum ne spune Mântuitorul Christos: „Morminte spoite, pe din afară, iar înlăuntru pline de necurățenie, de falsitate, de răutate.

Credința voastră cea curată pe care o aveți în sufletele voastre, încă este o asemenea frumoasă podoabă, pe care îmi vine s-o asemăn cu apa din un izvor de munte, curată, cristalină, pe care noi nicicând n-o tulburăm, fiindcă ne place s-o păstrăm și îngriji în toată curățenia ei; credința voastră îmi vine să o asemăn cu „apa cea vie”, despre care în Duminica de curând trecută a Samaritencei ați auzit în sfânta biserică, și de care nu veți înseta în veci și care vă va da tărie și învingeți toate greutățile ce le veți mai întâmpina.

Iubiților creștini!

Voi aveți între voi un vrednic poporean din părțile Sibiului¹. Acesta vă va putea spune despre frumoasele pilde de tărie ale poporului nostru din acele părți. Comuna Rășinari a fost amenințată cu tunurile, înșirate sus pe coastele din preajma comunei, dacă nu-și părăsește legea părintească; dar n-a părăsit-o, căci era părintească și le era mai scumpă decât viața. Un preot - Dobrotă - din comuna Poiana, gonit de dușmanii bisericii noastre, a fugit iarna desculț pe câmp, nevoind să-și schimbe legea, a preferat să degere de frig; îmbrățișând crucea de la răspântiile drumurilor, și-a dat sufletul pentru credința sa, bine știind că:

*Cel ce legea-și părăsește
Pe Dumnezeu nu-l iubește*

Alții veți fi auzit de vestitul domn român Brâncoveanu, care nici atunci, când au început să-iucidă copiii, care îi erau mai scumpi, și când l-au amenințat și pe el cu moartea, nu a voit să-și lase credința erezită de la părinți, ci hotărât răspundea călăilor fiilor săi:

*Toți fiii de mi-ți tăia,
Nu mă las de legea mea,
Faceți mine, ce veți vrea.*

Veșnic aminte să vă fie aceste frumoase pilde; și când este vorba de legea străbună, să nu vă lăsați ademeniți de vorbele nimănui, oricât ar suna acelea de frumos de seducător, precum zice scriptura (Matei XXIV, 24) că mulți proroci mincinoși se vor ivi, care vor încerca a vă amăgi, zicând, că nu a noastră lege, care de

---

¹ Lungu, un măsar, originar din Aciliu. Acesta a ostenit mult și a făcut laudabile servicii pentru închegarea credincioșilor noștri din Bistrița și pentru întemeierea parohiei de acolo.

 CUVÂNTAREA IERODIACONULUI CRISTEA...

2000 de ani ne-a ținut să fim aceea ce suntem, e bună, - că ea nu ne duce la mântuire, ci alta¹.

Ca să înțelegeți iubiți creștini, cum e biserica și cum ne poate mântui, vă voi spune o pildă.

Precum ne spune poetul D. Zamfirescu: „lumea, viața-i un râu mare, mult repede și tare”, ale cărui unde și valuri, adeseori se mișcă vehement, purtate de vânturi puternice. Omul trebuie să treacă peste acele valuri amenințătoare, să ajungă dincolo de râu, la limanul mântuirii. La acel liman poate ajunge pe mai multe: cu înotul, puntea, cu luntrea, cu corabia, peste poduri puternice de fier și lanțuri.

Cum e mai greu și cum e mai ușor?

Mai greu este dacă te încumeți a te arunca în brațele valurilor fioroase, - neizbutind în luptă cu ele - ușor ești înghițit de ele; dar' chiar biruind omul în luptă:

*La mal nicicând nu poate
Ieși, unde-a dorit;
De valuri totdeauna
Mai jos este răpit
(Zamfirescu)*

Mai ușor este trecerea pe podul cel puternic și sigur.

Vedeți, iubiți ascultători, podul acesta este noastră drept-măritoare. Și de ce? Pentru că a noastră este credința cea adevărată a lui Christos: cum a vestit-o el, cum au lăsat-o evangheliștii, apostolii și toți învățăceii lui. Noi n-am schimbat-o, fiindcă nu-i dat omului a schimba lucrurile lui Dumnezeu; nici n-am turburat-o, căci n-am avut alte scopuri cu ea, decât a mângâia sufletește pe credincioșii noștri. Noi tocmai fiindcă am păstrat lui Christos legea, în toată curățenia ei și nepângărită nu ne-am ales alt cap în locul Lui, căci cap adevărat biserica numai unul poate avea, acela este cel nevăzut, Christos, despre care biserica noastră ne învață: „Că numai tu Doamne ești fără de păcat”.

Nici chiar apostolii n-au fost totdeauna liberi de slăbiciuni omenești, oameni fiind și ei. V-aduceți aminte de apostolul Petru, care cu toată făgăduința sa dată lui Iisus, chiar la cântatul cocoșului de trei ori s-a lepădat de Christos până și înaintea unei servitoare; că pe mare – mergând spre Iisus și slăbind în credință -, a început a se cufunda.

Cu cât mai mult greșesc ceilalți oameni, fiind cuprinși de multe slăbiciuni, de aceea noi nu punem puterea întreagă în mâna unuia, oricât ar fi acela de învățat, căci mai mulți ochi mai bine văd. În biserica noastră, comitetele, sinoadele, soboarele se sfătuiesc și conduc treburile credincioșilor, și asta este purcederea cea adevărată, căci doar însuși Iisus Christos a zis: „Unde vor fi 2 sau 3 adunați în numele meu, acolo voi fi și eu în mijlocul vostru”.

Ar ține prea lung, dacă aș vrea să vă înșir acum mai multe momente, din care

---

¹ *Telegraful Român*, Sibiu, Anul LI, 1903, nr. 71 (28 iunie/11 iulie), p. 292.

CUVÂNTAREA IERODIACONULUI CRISTEA...

să vă convingeți tot mai mult, că religiunea greco-orientală-răsăriteană este cea adevărată, a lui Christos, dar ce nu vă pot spune eu acum, vă vor spune ceilalți preoți, ce vor veni după mine la voi.

Eu mai adaug din parte-mi numai atâta, că credința noastră e nu numai dumnezeiască, ci mai e totodată și românească. Peste o săptămână vom sărbători praznicul Pogorârii Duhului Sfânt, și atunci din evanghelie veți afla că pogorându-se duhul sfânt în limbi de foc peste apostoli le-a dat darul a învăța pe popor limba sa proprie, ca cu atât mai bine să îi poată înțelege. Biserica noastră răsăriteană ne face toate slujbele limba neamului nostru, de aceea credința noastră e și națională, românească. Aceasta trebuie s-o afirmăm cu atât mai vârtos, cu cât dintre vreo 12 milioane de Români câți suntem pe acest pământ, aproape toți mărturisesc această credință răsăriteană, și anume toți confrății noștri din Bucovina, din Basarabia, Grecia, Macedonia, Bulgaria și Serbia și pe mai sunt. Deci aceia dintre Români credem în legea românească, care suntem pe partea grosului neamului nostru.

Dar, iubiților creștini, de nu v-aș fi spus nimic până acum, și totuși trebuie să fiți convinși, nu peste cea drept-măritoare răsăriteană, Mântuitorul Christos, - pe care noi și în port îl imităm, având păr lung și barbă ca el – s-a născut, a lucrat, a învățat în răsărit. De la răsărit au venit magii, să se închine lui. De la răsărit ne și astăzi lumina și căldura, căci așa a întocmit bunul Dumnezeu cursul lumii acesteia. În urmare, credința răsăritului are să fie și pentru noi steaua conducătoare, care, precum a condus odată pe Magii de la răsărit la locul unde se afla Iisus, așa are să ne călăuzească pe noi la locul de mântuire, în împărăția lui Dumnezeu, a cerului.

Deci nu vă pot da alt sfat bun, decât că la această lege să țineți cu tărie și credință; să țineți atât la ea, cât și la preoții, care v-o învăța, la conducătorii mireni, care vă povățuiesc și vă ajută, și pe care să vi-i ție Dumnezeu, împreună cu voi, la mulți ani.

Iar acum, Doamne Dumnezeule, cela ce din înălțimile tale cu îndurare privești spre noi, smeriții robii tăi, - Doamne și Stăpâne, a cărui mărire e mare și a cărui putere e negrăită: varsă din bogăția și mulțimea bunătăților tale darul și binecuvântarea ta peste această turmă mică, dar Ție multă și drept-credincioasă.

Doamne, care dintru neființă în ființă ai adus toate, întărește rădăcina bunului început făcut de această parohie răsăriteană, și fă, ca cuvintele mele, ale smeritului tău rob, să pătrundă la sufletul curat al acestui popor, ca și oarecând cuvintele prorocului tău Ilie, căruia – spre convingerea celor necredincioși - i-ai trimis ploaia și căldura darului tău; ca astfel – înmulțindu-ne - cu tărie și cu dragoste să putem mărturisi credința ta cea curată, preamărind numele tău, acum și în vecii vecilor.

Amin¹!

¹ *Telegraful Român*, Sibiu, Anul LI, 1903, nr. 72 (1/14 iulie), p. 296.

DESPRE STAȚIUNEA SÂNGEORGIULUI, ÎN IULIE 1884

A început sezonul de vară. Lumea de pe la orașe caută sănătate și distracție pe la băi și pe la țară. Direcțiunea scadelor de pretutindenea fac reclame prin ziare, făcând cunoscută puterea de însănătoșire a băilor de sub administrația lor. Morboșii caută aer curat, comodități și puterea vindecătoare a apelor; sănătoșii cearcă distracție și cei mai mulți merg la băi, ca să omoare urâtul vremii. Proprietarii băilor fac parale, treaba morboșilor de și-au recâștigat ori nu sănătatea pierdută, destul că medicii de prin orașe și provincie le-au făcut treabă trimițându-le cu ridicata oaspeți. Unii recomandă băile din străinătate, căci se pot cheltui parale mai multe, alții stau în legătură cu proprietarii de băi din patria și îndrumă pe pacienți aici. Arareori se țin cont de suferințele bolnavilor. E dovedit că legăturile medicilor cu diferitele băi joacă rol mare în trimiterea la aceste băi. Bolnavii mai adeseori se întorc și mai bolnavi.

În Ardeal, putem zice, că nu avem decât o singură baie, pe care am putea-o numi românească, baia minerală de la Sângeorgiu, pe teritoriul fostului district al Năsăudului.

Amăsurat comodităților ce au putut oferi proprietarii acestor băi – comuna – oaspeților, aceștia putem zice că au fost destul de numeroși. Nu se poate zice tot așa de interesul publicului român. Se cheltuiesc paralele cu miile pe la băile străine de o valoare sanitară neasemănător mai mică ca a celor de la Sângeorgiu și-au dat prea puțin osteneală a face acest loc de cură cunoscut publicului. Abia, din când în când, în câte o mică notiță am citit prin ziarele române. Un raport mai pe larg asupra acestor băi n-am văzut până acum și nu e deci mirare, că sunt așa de puțin cunoscute, cu toate că mulți veniți morboși s-au dus sănătoși. Afară de comoditatea băilor străine nimic nu lipsește acestor băi. Ținutul e pe cât se poate de romantic și aerul sănătos, apa de o putere vindecătoare necontestabilă, traiul e ieftin și viața românească.

Prin deschiderea căii ferate până la Bistrița se înlesnește oaspeților și călătoria, fiind de aici numai cale de vreo 4 ore până la Sângeorgiu.

E daună că nu jertfesc oamenii competenți puțină osteneală a face descrierea acestor băi în o broșură în limba română și germană pe care, apoi, să o împartă în toate părțile, făcând astfel cunoscute aceste băi minerale.

Aceasta ar fi de lipsă și în interesul proprietarilor și în interesul oamenilor suferitori și cu deosebire a publicului român pătimitor, căci prin statistica băilor abia notițe de câteva șire se iau și aceasta nu de ajuns pentru a face cunoscute niște băi, ce abia de câțiva ani se ridică¹.

¹ *Tribuna*, Sibiu, Anul I, 1884, nr. 61 (28 iunie/10 iulie), p. 242 (articolul este semnat cu pseudonimul *Un oaspe*).

ASPECTE PRIVIND VINDEREA UNOR PĂDURI DE CĂTRE COMUNA SÂNGEORZ-BĂI ÎN ANUL 1911

DORIN DOLOGA

Teritoriul comunei Sângeorz-Băi cuprinde puține terenuri agricole, astfel că principalele venituri proveneau din exploatarea pădurilor și din creșterea animalelor. În această localitate preponderent românească, autoritățile austro-ungare nu au manifestat interes în dezvoltarea economică și creșterea nivelului cultural al populației. Românii au fost ținuți cu premeditare într-o anumită formă de primitivism. Ei erau socotiți buni doar pentru a plăti impozite și pentru a presta serviciul militar. În această situație autoritățile locale au fost nevoite să se descurce așa cum puteau. Pe teritoriul comunei Sângeorz-Băi existau suprafețe însemnate ocupate de păduri. Aproape jumătate din suprafața comunei Sângeorz-Băi era ocupată de păduri. Pentru că nu exista posibilitatea exploatării prin mijloace proprii, pădurile erau concesionate spre exploatare unor societăți. În acest sens, în anul 1873 a existat un proiect de exploatare a pădurilor comunale din zona Năsăudului, iar în anul 1902 Primăria comunei Sângeorz-Băi a încheiat cu Direcția Silvică din Bistrița un contract de arendare a Muntelui Perșa.

Pentru prelucrarea industrială a lemnului s-a pus în funcțiune în anul 1864 în localitatea Ilva Mică o fabrică de cherestea¹, iar în anul 1901 a fost construită o fabrică de cherestea în localitatea Valea Mare (Șanț)². În anul 1884 comitele suprem al Comitatului Bistrița-Năsăud, Dezső Bánffy, a sesizat în mod fals atât pe ministrul maghiar de interne cât și pe cel al agriculturii, despre faptul că foștii grăniceri români exploatează irațional pădurile. Ca urmare, Bánffy a fost numit comisar silvanal, fiind împuternicit cu dreptul de a dispune așa cum dorea în privința exploatării pădurilor grănicerești și a personalului silvic. El s-a folosit de prerogative pentru a interzice în anul 1885 tuturor comunelor grănicerești exploatarea pădurilor, pe motiv că aceasta s-ar face într-un mod păgubitor, dar de fapt pentru a aduce sub controlul său utilizarea acestora³. Până în anul 1890 pădurile celor 44 foste comune grănicerești au fost gospodărite de delegațiile grănicerești. Acest lucru nemulțumea autoritățile ma-

---

¹ Ioan Viorel Găzdac, Serioja Tatu, Mircea Rațiu, ș.a., *Din istoricul telecomunicațiilor și poștei în județul Bistrița-Năsăud*, Bistrița, 1998, p. 61.

² Simion Lupșan, Vasile Tulbure, Petruț Vasile, Varga Ioan, Mihai Apopei (coordonatori), *Căile de comunicație și transporturile din județul Bistrița-Năsăud*, Bistrița, 1999, p. 47.

³ Arhivele Naționale Bistrița-Năsăud (în continuare ANBN), *Administrația fondurilor grănicerești năsăudene*, dosar 3/1872-1889, ff. 168, 170.

DORIN DOLOGA

ghiare. De aceea, comitele suprem Bánffy a instituit cu sprijinul guvernului maghiar o Direcție silvică la Bistrița care administra pădurile grănicerești. Modul în care erau folosite veniturile obținute din exploatarea pădurilor grănicerești era controlat de către o comisie formată din opt membrii. În adunarea reprezentanților comunelor grănicerești au fost aleși în anul 1899 ca membrii ai acesteia vicarul greco-catolic al Rodnei Ioan Pop, protopopul ortodox al Bistriței Simion Monda¹, protopopul greco-catolic al Budacului² Ciril Deac, căpitanul pensionar Ioan Mărginean din Ragla, medicul Ioan Hăngănuț de pe Valea Bârgăului, preotul greco-catolic Gherasim Domide din Rodna Veche (Rodna), preotul greco-catolic Pamfilu Grapini din Rodna Nouă (Șanț) și profesorul Gavril Scridon de la Gimnaziul din Năsăud³. În acest fel, românii au obținut limitarea folosirii resurselor comitatului doar pentru satisfacerea intereselor maghiare.

În ceea ce privește transporturile, în anul 1909 s-a construit calea ferată Ilva Mică – Rodna, ceea ce ușura exploatarea pădurilor din această zonă.

În anul 1911 membrii Primăriei comunei Sângeorz-Băi au luat în discuție vânzarea pădurii de fag din „Măgura” și „Valea Tătarilor”, locul defrișat urmând să fie replantat cu molizi. Locurile se aflau pe Valea Cormăiței. Lemnul de fag era utilizat ca și lemn de foc, sau pentru confecționarea de lăzi, polițe, mobilier (prefabricate), iar lemnul de molid era folosit ca și lemn de construcție și pentru confecționarea șindrilei. În anul 1911 în fruntea Primăriei comunei Sângeorz-Băi se afla primarul Marian Ilieș, notarul⁴ Teodor Marțian și membrii Consiliului comunal, Aurel Chintăuan, Ionel Terente, Ioan Șpaimoc, Ioan Buia, Matei Buia, Alexandru Ruști, Iovu Flore, Alexandru Mărcuș, George Bulța, Simion Alexi, Gavril Sever, Ioan Ogâgău, Iacob Petrașc, Ilie Bulța⁵. În cadrul dezbaterii, consilierul comunal Alexandru Mărcuș a propus amânarea discutării vânzării pădurii de fag pentru o dată ulterioară pentru a avea timp să reflecteze mai bine asupra acestei probleme. Notarul comunal, Toader Marțian a propus însă ca vânzarea pădurii să se discute în cadrul respective ședințe. Supunându-se la vot cele două propuneri, majoritatea membrilor reprezentanței comunale au decis să accepte propunerea notarului comunal privind vânzarea pădurii de fag din „Măgura” și „Valea Tătarilor”.

Redăm în continuare conținutul procesului verbal al ședinței reprezentanței comunei Sângeorz Băi⁶:

20.03.1911

Fiind prezenți cei din convocator

¹ Preot în parohia Bistrița Bârgăului, iar din anul 1884 protopop.

² Vicariatul greco-catolic al Rodnei era împărțit în trei protopopiate, al Rodnei, Bistriței și Budacului.

³ *Gazeta Transilvaniei*, nr. 282 din 21 decembrie 1899.

⁴ Secretarul.

⁵ ANBN, fond *Primăria comunei Sângeorz Băi*, dosar 2 b, f. 29.

⁶ *Ibidem*, f. 2.

ASPECTE PRIVIND VINDEREA UNOR PĂDURI DE CĂTRE COMUNA SÂNGEORZ-BĂI ÎN ANUL 1911

.....

Notarul comunal aduce la cunoștință că în cauza designării lignărilor¹ a ieșit la fața locului domnul inginer Raduly și fiindcă s-au convins că această comună a noastră are foarte puțină pădure de molid, au propus Primăriei comunale să aducă această cauză înaintea reprezentanței comunale, ca să se învoiască la vinderea pădurii de fag din Măgura și Valea Tătarilor prin Direcțiunea Silvică din Bistrița, banii incurși² să intre în casa comunală³, iar locul să se planteze cu molid.

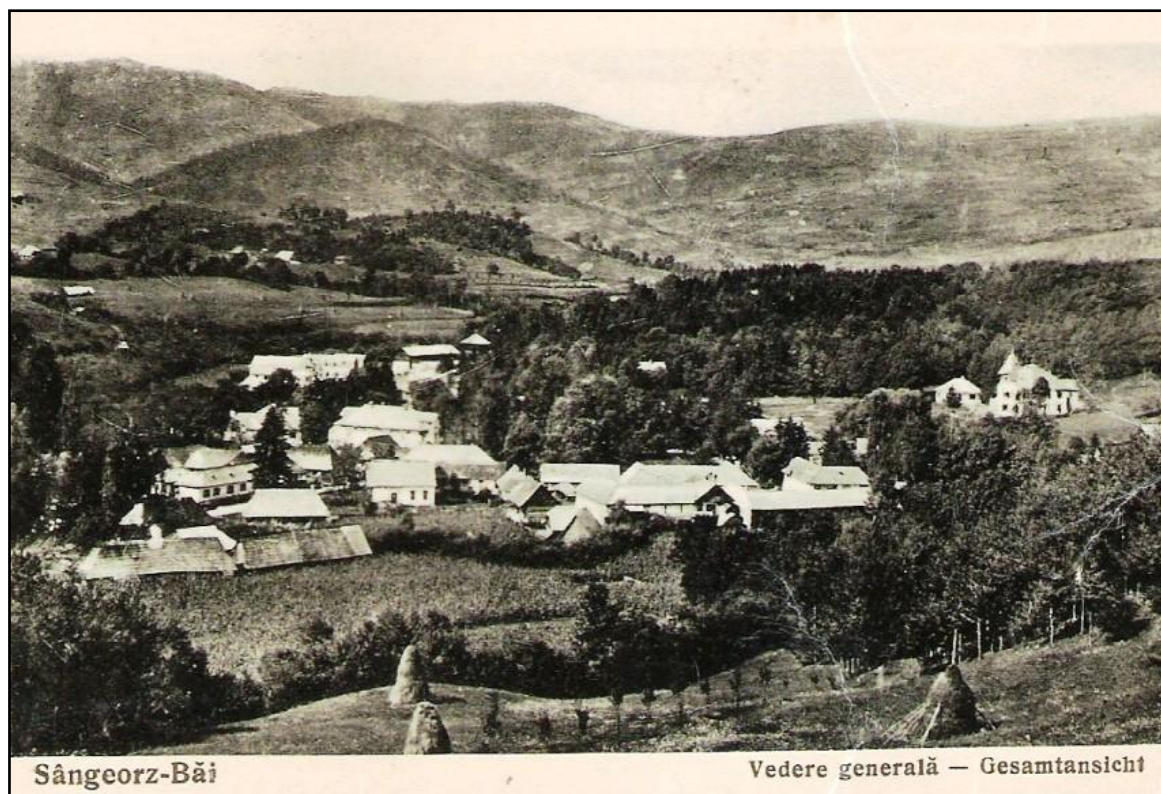
Alexandru Mărcuș propune ca această cauză să nu se pertracteze⁴ în ședința de azi, până când vor mai cugeta.

Toader Marțian propune ca să se hotărască în ședința de azi cauza și să se hotărască vânzarea pădurii în scopul amintit.

Punându-se această propunere la votizare, s-a adus următorul

Conclus

Reprezentanța comunală cu majoritatea de voturi primește propunerea notarului comunal.

Sângeorz-Băi

Vedere generală — Gesamtansicht

¹ Locurilor de exploatare a lemnului.

² Obținuți.

³ Bugetul comunei.

⁴ Discute.

ANUARUL „SOCEC” AL ROMÂNIEI-MARI

ANNUAIRE „SOCEC”
DE LA GRANDE-ROUMANIE
„SOCEC” ANNUARY
OF THE GREAT-ROMANIA
„SOCEC” NAGYROMANIAI
CIMTÁRAS ÉVKÖNYVE

„SOCEC” ADRESSBUCH
VON GROSS-RUMÄNIEN
ANNUARIO „SOCEC”
DE LA GRANDE-ROMANIA
АДРЕСНИЙ УКАЗАТЕЛЬ
БОРИ-РУМЛИИИ

1924 VOL. II — ~~1924~~ 1925

EDITURA „SOCEC & C” S. A. — BUCUREȘTI

SANGEORGIUL-ROMÂN

*Comună rurală. Plasa Rodna-veche. Secretariat
comunul. Locuitori 3590.*

Stațiune balneară și climaterică, ape minerale bogate în acid carbonic liber, bicarbonat de sodiu și clorură de sodiu. Cură de băut.

*Primar, Buia Alex. — Notar, Dărăban Elizeu. —
Învățători: Epurean Teodor, Marcu Ion, Sohona
Iustin, Lupoie Maxim. — Învățătoare: Olteni
Emilia, Chintuan C. Laura. — Preot Paroh, Chri-
tuan Aurel. — Preot, Șorobetea Aurel.*

*Băcani: Andronesi P. Ion, Avram Simion, Crăciun
Andrei, Ganz Iosif, Goldberger Gerson, Laxner
Iacob, Moise Ludovic, Schwartz Naftali, Seiden-
feld Sarah, Szabó Iosif, Uza Gh.*

*Bănci: „Isvorul”, Societate de credit și economie,
capit. 30.000 lei, președ., Dr. A. Monda.*

Brutari: Bermann Isac, Ilieșu Amalia.

*Cârciumari: Avram Simion, Brecher Fanny, Cră-
ciun Andrei, Ganz Iosif, Moise Ludovic.*

*Cismari: Grün Mihail, Herșcovici Isidor, Simimi
Alex., Wagner Traian.*

Croitori: Grün Moise, Grün Sigm.

*Măcelari: Baruch Perta, Bermann Israel, Gold-
berger Aron, Larionesi Alex., Nadel Mandel.*

Piei (comercianți): Baruch Davi *, Goldberger Sol.

Societăți coop. de consum: Coop. sătească „Consum”.

Tăbăcari: Glaser S. Iacob, Popp Sever.

Tâmplari: Cunta Iosif, Macavei Gr.

Vite (comercianți de): Baruch David.

DIN GRANIȚĂ

TÂRGUL DE LA NĂSĂUD

Care român de dincoace de Carpați nu cunoaște acel târg faimos de la Năsăud? Să băgați bine de seamă, că aici nu e vorba nici de târg de săptămână sau mărturie, în care se vând oua și legume, nici despre vreun târg de țară, în care se vând și se fură cai. Târgul cu care ne vom ocupa și noi, după ce l-au deschis, l-au mai și spart alții, este acela ce stă astăzi pe moșia dietei ungurenilor, cu scop de a se anula toate punctele și condițiunile contractului, pe lângă care se încheiase el în anul trecut, asupra căruia bătura toba și-l strigară de pe vârful gardului niște oameni, care dacă nu se vor certa cu frații lor în public, își pierd apetitul de mâncare, și dacă nu vor proclama pe toată lumea de oameni de nimic, ei nu pot avea somn liniștit.

Am deplâns la timpul său orbirea și lipsa totală de prudență, cu care fusese tratată chestiunea munților și a pădurilor din districtul Năsăudului în ziaristica românească; doar în lipsă de cunoștință perfectă a cauzei nu am cutezat a ne amesteca în discuțiunea ei sub nici un punct de vedere. O am ținut și noi de una din chestiunile naționale particulare, speciale, de al doilea rang, în tot cazul însă de chestiune națională; am crezut însă tare și vârtos, ca cei interesați imediat la dezlegarea și regularea ei o cunosc deplin, și știu cum are să fie tratată. Altor le ajung altele. Nici acuma, când lucrul e pe spartul târgului, nu ne amestecăm în acea afacere năsăudeană. Văzând însă, că aceeași în ziarele neromâne este tratată și scărmanată cu mult interes și adesea în mod prea tendențios, vom reproduce aici în scurt istoricul cauzei așa precum îl descrie baronul Aladar Perónyi în „Reform” al comit. Lonyai, nr. 339 din 11 Dec. a. c. Iaca cum cunoaște baronul Perónyi târgul năsăudean.

După desființarea regimentelor (1852) averile zicătoare ale acelor, zice Perónyi – trebuia să se restituie „din poruncă împărătească” vechilor posesori (de înainte de anul 1764), pe cale politică. Din acelea s-au și restituit multe, după pofta inimii, more patrio, adaugă tot Perónyi; iar excepțiuni s-au făcut încâtva numai în districtul Năsăudului. Aici familiile comiților și ale baronilor Kemény nici până în ziua de astăzi n-au putut să-și recâștige posesiunile lor de vreo 25 de mii jugăre, ba încă tezaurizatul le-a vândut și pe acelea, la care avuse el drept.

Dar Adolf Divald (neamț-sas), consilieri de secțiune, zice curat în relațiunea sa făcută în această cauză către ministrul Kerkápolyi, ca domeniul Bârgăului (tot în districtul Năsăud) să se scoată de sub sechestru și să se transpună la tezaurul țării, a-

TÂRGUL DE LA NĂSĂUD

poi din acelea 91 mii de jugăre segregându-se în sensul legii câte 6 jugăre pentru 1736 de case¹, restul de 53 mii jugăre păduri de brad și 22.376 de fag, să fie ținute pe seama statului; v. a. fl. 200 de mii să se facă drumuri de munte și canale, pentru că din tăierea pădurilor statul să scoată pe fiecare an venit curat câte 272.284 fl. 15 cr. Așa zice, așa crede și dorește Divald.

Perónyi însemna la locul acesta, că statul luase acel domeniu de la Bârgău în schimb de la familia comiților Bethlen, căreia ei dăduse în Banat un alt domeniu în valoare de 1 milion și 600 de mii fl.

Ce e drept, legislațiunea autorizase pe minister în 1870, că să vândă moșiile mai mărunte ale statului. Dar vedeți, că domeniul de la Bârgău nu este moșia mărunță. Cu toate acestea, în anul 1872 sub nr. 72 al „Buletinului oficial” unguresc se vede contractul publicat, prin care se vând la fondurile năsăudenilor, pe vecie, toate edificiile foste militare, toate locurile de case, munții din Dosul Poienii și munții de la Rodna, numai pentru suma de 100 florini austrieci, pe care năsăudenii să aibă a o plăti cu amortizare în 20 de ani, după sistemul de amortizare, câte 7625 fl. pe an. După aceea se întoarce ministerului și minele (băile) de la Rocna le ia tot el de la năsăudeni în arendă, pe un teritoriu de 2469 jugăre, care însă prin sentința din 18 Aprilie nr. 631 fusese adjudecat de proprietate a statului.

Contractul din anul 1872 fu confirmat de către Maiestatea Sa.

Îndată după aceea năsăudenii se grăbiră foarte tare cu urda în Turda, și se apucară să încheie cunoscutul și mult scărmanatul contract pe 80 de ani cu „Actiengeschaft fur Forstindustrie” de la Viena; se scula însă „Federațiunea”, observa tot baronul Perónyi, și făcu larmă mare, că de ce să dea pădurile așa ieftin - adică pe primii 20 de ani câte 67.706 fl., pe următorii 20 câte 84.631 fl., apoi câte 101.567 și, în fine, pe cei 20 de ani din urmă câte 135.410 fl. v. a. Pădurarii din „Federațiunea” prețuiseră acele păduri la enorma sumă de 50-60 milioane florini. Iar când o prețuise ei așa în gara mare, în auzul lumii, în ruptul capului, credeau sărmanii, că afară de români, nu mai citește nimeni „Federațiunea”, nici chiar biroul de presă al ministerului, nici procurorii, nici redactorii neromâni. Aceasta o zicem noi, iar nu Perényi. Ceea ce ne mai spune acest baron este că deputații maghiari alarmați prin certele cele sătești ale românilor și reflectați la târgul ce se făcuse, interpelară pe ministru în dietă, și-l strânseră în pintoni prin votarea unei comisiuni și a unei cercetări severe (enquette).

Astăzi rezultatul cercetării este, precum se arată și mai sus, pe masa dietei de la 15 Decembrie încoace. Că ce măsuri de apărare vor lua năsăudenii în situațiunea cea nouă, nu voim să știm; rugăm numai pe Dumnezeu ca, în sensul cunoscutului proverb, se le dea și lor, și la toți românii din lume, mintea cea din urmă a românului, adică mintea cea ageră, pe care o are el, după ce a dat cu capul de pragul de sus și de cel de jos, adică prudență înzecit mai mare.

¹ Kerkapolyi l-a cores, arătând că sunt 3895 de case țărănești, căror le compete câte 6 jugăre de pădure.

TÂRGUL DE LA NĂSĂUD

Iar pe aici să încheiem, fără a relev una din cele mai minunate confesiuni, pe care îl poate face vreodată vreun inamic al elementului românesc Baronul Perényi, adică zice, că darea în proprietatea românilor a edificiilor și munților din districtul Năsăudului este una din cele mai cumplite nedreptăți, din câte se comit asupra elementului maghiar¹.

Pentru oameni care n-au mâncat mătrăgună și care nu umblă cu capul în sac, baronul Perényi a spus românilor, a spus Europei întregi, mai mult decât s-ar fi putut zice cu alte poliloghii într-un tom întreg. Așa este, prea adevărat, lucru știut de mult, că există conspirațiune veche, reînnoită de la 1850 încoace, ca după ce prin desființarea iobăgiei a trecut oareșicare proprietăți de pământ în mâinile românilor, să ia toate măsurile, ca să fie spoliați din nou. S-au și luat multe măsuri clandestine, și cu atât mai multe de când s-a desființat aviditatea cea barbară, și de când românii au început să învețe carte mai multă². Însă chestiunea aceasta atinsă de Perényi, ca antagonism național, merită să fie tratată ca chestiune de viață și de moarte, iară nu numai în fugă. Astădată ocupe-se cu ea frații năsăudeni, căci ei sunt comandați la „varda”³.

¹ »Egy roppant igazságtalan tény a magyar elem ellen, a melyet ez jó 'Zt sújtana“. Cu alte cuvinte: Să se fie dat acei munți la familii maghiare și la secu, iară românii să se curețe de pe acolo, că Moldova e largă.

² Numai cât bătrânii noștri ziceau, că la un car de învățătură să fie zece care de minte; iară sub minte înțelegea ei, moralitate, caracter, prudență.

³ *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, Anul XXXVI, 1873, nr. 94 (9/21 decembrie), pp. 1-2.

MIJLOACE POPULARE PENTRU APĂRARE ÎN CONTRA HOLEREI

DR. SIMION STOICA

Medic cercual

Ca să putem ști mai bine și mai exact că ce avem a face, ca să ne apărăm în contra acestui primejdios dușman, trebuie să cunoaștem că ce este holera.

Holera este o boală lipicioasă, care la noi nicicând nu se ivește de sine, ci totdeauna se importă din alte țări străine, unde-i patria, d. e. din India și din părțile Asiei.

Holera este alterarea bolnăvicioasă a canalului de mistuire, mai cu seamă a mațelor subțiri.

Agentul provocator al acestei boli este o ființă foarte mică în formă de virgulă subțire (bacil), care ar trebui să fie mărită cel puțin de 1000—1500 de ori, ca să poată fi văzută cu ochi liberi. Pentru aceea microbul holerei nu poate fi văzut decât prin sticlă de microscop.

Acest dușman mititel al vieții noastre devine foarte periculos în corpul nostru prin înmulțirea lui repede și considerabilă.

Numai în vreo câteva ore el este în stare a da una spor de mai multe milioane și miliarde.

Poarta de intrare a microbului holerei în interiorul nostru este gura, de aici trece în stomac, unde sucurile acestuia fiindu-i nefavorabile pentru existența lui, se duce a se așeza și a se spori în mod admirabil în intestine, adică în mațele subțiri, unde face turburări groaznice, produce vărsături și treceri în jos. Acești microbi prin sporirea lor mai dau afară dintru-înșii și un fel de suc sau umezeală otrăvitoare, care intrând în sânge înveninează corpul întreg provocând mătreci, adică cărcei, care sting viața omului.

Germenii periculoși ai holerei se cuprind cu sutele și cu miile în materiile, care le dau afară bolnavii cu vărsăturile și cu scaunele apătoase.

Ei pot fi transportați la alte persoane sănătoase prin apă de băut, prin lapte sau prin alte viptuale, prin veșminte și prin contactul cu bolnavii, cu morții și cu obiectele de la aceștia.

Tocmai pe acestea să bazează și regulile de apărare, care au să fie observate din partea fiecăruia, care voiește să fie scăpat de acest flagel.

Regula cea mai bună de apărare este a se feri fiecare, ca să nu vină în atingere

DR. SIMION STOICA

---

nici cu bolnavi, nici cu viptuale, nici cu obiecte și nici cu veștminte devenite din jurul lor.

E de lipsă a se observa o deosebită curățenie în tot ce privește îmbrăcămintea, viptualele, locuința și ograda.

Casa, curtea și ograda trebuiesc curățite chiar de mai de multe ori pe zi, căci numai astfel se poate ridica și delătura orice substanțe murdare, pe care microbii holerei cu deosebită plăcere se așează. Această curățenie mai bine se poate face prin foc. N-avem deci decât să adunăm tot praful și gunoiul, aruncându-le apoi în foc, unde și microbii periculoși încă se vor nimici.

Nimica nu este mai rău decât a primi viptuale, veștminte sau alte obiecte din casa bolnavului sau a mortului. A spăla morții de holeră încă este foarte rău atât pentru cei care-l spală, cât și pentru alții din apropiere, pe unde s-a aruncat apa, cu care s-a spălat mortul. Morții de holeră mai bine sunt a se îngropa după răposare îndată fără de a fi spălați, ci numai înveliți într-un lepedeu udat cu apă de var.

Cei ce calcă pe un loc udat cu apă, în care s-a spălat mortul sau s-a mânjit cu vărsături și cu excremente de la bolnavi, vor primi foarte ușor germeni cu încălțăminte și cu îmbrăcămintea lor transportându-i apoi în locuința proprie.

Trebuie să ne ferim a călca în locuri de acestea.

Vestmintele mânjite cu dejecțiuni de ale bolnavilor numaidecât să le aruncăm și să le opărim cu apă fierbinte.

Tot prin foc avem mijlocul cel mai sigur a nimici germenii holerei încă înainte de a sosi ei în gură adică în poarta lor de intrare ca să nu intre vii în ea.

Tot ce mâncăm și ce bem, toate vasele ce le întrebuițăm la mâncare și la băut să fie întâi trecute prin foc. Focul este nimicitorul cel mai sigur și mai ieftin al tuturor germenilor de boli.

În timpul cu epidemie de holeră să nu mâncăm nimica rece și stătut.

Obiectele de care ne servim, precum furcuțe, linguri, cuțite, pahare, ulcele ș. a. înainte de a le folosi să le trecem prin flacăra de foc, sau cel puțin prin apă foarte fierbinte, care orișunde se poate afla foarte ușor. Asta se pretinde mai cu seamă la cei care au să mănânce în birturi sau în alte locuri străine, unde nu-s siguri de scutul adevărat al bolii.

Ca să nu ducem germeni prin mâinile noastre proprii în gură, înainte de a ne pune la mâncare să ne spălăm mâinile bine cu săpun, să le frecăm cu cenușă sau cu slatină care încă amenință viața microbilor.

În scurt cu ajutorul focului, cu flacăra spiritului sau cu apă fierbinte putem să ne apărăm gura de intrarea germenilor holerei.

Când domnește holera să se spălăm adeseori gura cu apă, în care a fost topită puțină piatră acră. Acriturile peste tot sunt cei mai puternici dușmani ai germenilor de holeră.

Nu-i consult a mânca viptuale crude și verzi, nici poame, nici castraveți sau alte verdețuri apătoare. Prin consumarea acestora se conturbă funcția regulată a ca-

MIJLOACE POPULARE PENTRU APĂRARE ÎN CONTRA HOLEREI

nalului de mistuire: ele dau însă la scaune apătoase, slăbesc rezistența stomacului și a mațelor în contra holerei.

Să nu se facă abuz nici cu băuturile alcoolice, pentru că acestea la cei care nu sunt obișnuiți cu ele cauzează cataruri de stomac și pe cei bețivi îi cuprinde mai ușor holera decât pe cei solizi.

Tot omul să observe traiul regulat cu mâncări fierbinți și nutritoare, cine poate să se folosească și de băuturi bune și regulat întrebuințate mai cu seamă după mâncare.

Să ne ferim cu deosebire de răceală și de apă rea de băut.

Unde nu este apă curată, limpede și bună de băut să o fierbem, ori să punem într-însa puțină piatră acră sau vin care încă omoară microbii.

În epidemii de holeră îndată ce capătă cineva o diaree cât de mică să se pună în pat, să-și încălzească pânțelele cu fedee sau cu cărămizi încălzite și să bea ceaiuri fierbinți cu puțin rom sau cu coniac.

În caz când diareea vine mai des și cu dureri să nu întârzie a chema ajutorul medical.

Rodna, 1892¹.

¹ *Minerva*, Bistrița, Anul II, 1892, nr. 22 (15/27 noiembrie), pp. 218-219.

UN EROU DE PE FRONTUL INVIZIBIL – CAROL I. ȘOTEL

OVIDIU OLIMPIU DAN

Pentru mulți, acest nume nu spune nimic, nici chiar pentru cercetătorii specializați în studierea perioadei ante și post Mare Unire de la 1 Decembrie 1918. Pentru a-l cunoaște și a-i aprecia realizările sale pe frontul invizibil, să pătrundem pentru început, atât cât ne permit documentele, în arborele genealogic al familiei sale. Generatorul arborelui în spațiul românesc este căpitanul – auditor (judecător militar - n. a.) Iosif Schottl (Șotel – românizat - n. a.). Cu numele Șotel vor fi numiți urmașii săi. Născut la Pressburg (Bratislava) în 1880, intră în armată la 15 februarie 1820, iar în slujba Regimentului al II-lea de Graniță, cu sediul la Năsăud, în 8 august 1823, regiment ce făcea parte din structurile militare ale Imperiului Habsburgic. Se pensionează în 1855 și se stabilește în Năsăud, unde și moare la 23 februarie 1875¹. Din căsătoria, probabil cu o năsăudeancă, rezultă patru copii:

1. Albert – funcționar superior de poștă și telegraf;
2. Carol – negustor. Are un singur copil, pe Carol Ioan – eroul relatării noastre;
3. Ludovic - econom (țăran cu o stare materială bună - n. a.) cu patru copii:
  - Iosif – administrator de moșie în Vechiul Regat;
  - Ludovic – comerciant în Cluj;
  - Rosina – căsătorită cu Petre Nașcu, un meseriaș din Năsăud;
  - Luisa (Maria) – căsătorită cu secretarul comunal Vichentie Ilieș (Vicențiu Ilieșiu din Maieru (ținutul Năsăudului). La această verișoară venea în vacanțele școlare Carol Ioan, ocazie cu care se împrietenește -- la cataramă – cu Liviu Rebreanu, trăitor în acea vreme în Maieru².
4. Varvara – căsătorită cu cancelistul Grigore Sângeorzan.

CAROL IOAN ȘOTEL (1884–1956) (Fișă biografică)

Născut în Năsăud, unde tatăl său Carol era comerciant, urmează cursurile școlare la Gimnaziul năsăudean. După absolvire (1903) se înscrie, inițial, la Academia Comercială din Budapesta, dar deoarece „nu are aplicare spre aceasta” – trece la Facultatea de Medicină unde apare înscris sub numele Schottl Carol din Năsăud. Între anii 1904-1907 urmează facultatea la Budapesta, anul universitar 1910/1911 îl parcurge la Viena, după care revine la

¹Memoriile căpitanului – auditor Șotel, „Arhiva Someșană”, Năsăud, Anul 1937, nr. 21, pp. 479-481. Vezi și Teodor Tanco, *Căpitanul auditor (judecător) Iosif Schottl – Șotel în „Virtus Romana Rediviva – Memoria culturii”*, vol. VII, Cluj –Napoca, Editura Virtus Romana Rediviva, 1993, pp. 270-274.

² Justin Ilieșiu, *Amintiri despre Liviu Rebreanu*, „Cuibul Visurilor”, Maieru, Anul I, 1996, nr. 5 (octombrie), p. 1.

OVIDIU OLIMPIU DAN

Budapesta¹. Pe perioada studenției primește un stipendiu de 300 de florini, la care se adaugă un ajutor de 200 de florini, ajutor care ajunge în 1912 la 1000 de coroane din partea Fondului Școlar Grăniceresc Năsăud².

După izbucnirea Primului Război Mondial, a fost chemat sub arme în cadrul armatei austro-ungare, de unde credem că a dezertat. Ce se cunoaște e faptul că în toamna anului 1918, în plin elan de realizare a României Mari, pe Carol I. Șotel îl întâlnim la Cluj. Se căsătorește cu Cornelia Mureșan (1895-1983) din Telciu (județul Bistrița-Năsăud). Vor avea un sigur copil – Radu (1926 -1986), care face 2 ani de Drept la Cluj, ajungând apoi, datorită atitudinii sale anticomuniste manifestate încă din anii de liceu, să fie condamnat la 7 ani de închisoare corecțională, din care 4 ani la Canal ca deținut politic. După eliberarea din detenție se căsătorește cu Ramira ? (1931-2010), inginer silvic, cu care va avea un copil, Cristian (născut în 1958), de profesie inginer, stabilit de peste 30 de ani în Germania și fără urmași³.

După trecerea tumultuoșilor ani 1918-1919, medicul Carol I. Șotel, se retrage în anonim la poalele Munților Rodnei, în așezarea minieră Rodna-Veche (azi Rodna), județul Bistrița-Năsăud, unde își va practica meseria. În paralel, desfășoară și activitate politică, fiind președintele Partidului Național Român (PNR) din localitate. Ca o ironie a sorții, după tot ce a făcut el pentru neam și țară, în perioada crizei economice care a lovit și România, doctorul Șotel a fost pus în disponibilitate pe motiv de economii bugetare. În această situație se ajunge în instanță și în 18 iunie 1934 se judecă la Curtea de Casație, secția a III-a, *Plângerea medicului rodnean*⁴.

Cedarea Ardealului în august 1940, găsește familia Șotel la Cluj, de unde se refugiază la București, apoi se strămută la Mizil și Buzău. Din perioada refugiului datează Medalioanele publicate de Carol în „Plaiuri năsăudene” (1944-1945), medalioane ce fac referire la trecutul năsăudean și oamenii locului⁵. După întoarcerea din refugiu, se stabilește la Năsăud pe strada Republicii nr. 4, în anul școlar 1947/1948 medicul Șotel fiind încadrat la Școala de Brigadieri Silvici din localitate. Drama fiului său îi grăbește sfârșitul care survine în 1956, mormântul lui și al familiei sale aflându-se în cimitirul din Năsăud.

ACTIVITATEA LUI CAROL I. ȘOTEL ÎN CADRUL SECȚIA MILITARĂ SECRETĂ (SMS)

La Cluj intră în legătură cu avocatul Amos Frâncu, Președintele Senatului Național Român din Ardeal și împreună vor străbate zone întinse din Ardeal înfiin-

¹ Vasile Dobrescu, Adrian Onofreiu, *Bursieri ai Fondurilor școlare și de stipendii grănicerești de la Năsăud în centrul universitar din Budapesta între anii 1861 – 1918*, în „Comunicările celui de al XXIII-lea Simpozion al cercetătorilor români din Ungaria”, Giula, 23-24 noiembrie 2013, Giula, 2014, p. 69 (poziția 40 în Tabel).

² *Ibidem*, pp. 52-53.

³ Ovidiu Olimpiu Dan, *Arhiva personală*. Pentru detalii privind Procesul și condamnarea lui Radu Șotel vezi *Comunism. Documente*, în „Pisanii Sângeorzene”, Sângeorz-Băi, Anul IX, 2020, nr. 1(89) - ianuarie, pp. 46 – 58.

⁴ *Un om nedreptățit* (autor – i. i.), în „Viața Ardealului”, Cluj, Anul I, 1934, nr. 5 (5 iunie), pp. 34-35.

⁵ Teodor Tanco *Cornelia Șotel – o prozatoare uitată* în „Virtus Romana Rediviva – Memoria culturii”, vol. VII, Cluj –Napoca, Editura Virtus Romana Rediviva, 1993, p. 396.

 UN EROU DE PE FRONTUL INVIZIBIL – CAROL I. ȘOTEL

țând comitete și gărzi naționale românești. În cadrul acestei activități intră în contact cu persoane care vor deveni în scurt timp colaboratori pe frontul secret.

Trebuie să reținem faptul că încă dinainte de intrarea României în război (august 1916), în Transilvania, Banat, Bucovina, dar și în alte spații geografice tangente cu hotarele României sunt reactivate și constituite rețele informative românești care vor juca un rol extrem de important în cele două pătrunderi ale Armatei Române în Ardeal și nu numai. Membri acestor rețele erau animați de sentimente patriotice și proveneau din medii sociale diverse (preoți, avocați, cadre didactice, meseriași, țărani, pensionari etc.). Se constituie centre informative la Brașov, Sibiu, Cluj, Timișoara, Suceava etc. și aveau rolul de a supraveghea pregătirile militare ale Puterilor Centrale și de a studia în detaliu spațiul geografic în care urma să acționeze armata română. Se remarcă Centrul Informativ Brașov, condus de Spiridon Boite, care avea 200 de colaboratori, Centrul Informativ Bucovina, avându-l drept coordonator pe prof. Aurel Moldovan, ajutat de frații săi Dumitru, Iosif și Rudolf, la care se alătură numeroși intelectuali.

În perioada premergătoare, dar și în timpul primei campanii românești în Transilvania (vara-toamna anului 1916), un rol important l-a jucat structura informativă condusă de lt. Bogdan Florian, structură cunoscută sub numele de „Detașamentul Borsec” (constituit, inițial, din 10 membri). El a acționat mai ales în secuime și a contribuit esențial la penetrarea Armatei Române în Transilvania. După retragerea din octombrie, „Detașamentul Borsec” se desființează, parte din membri lui fiind integrați în Armata Română.

În adâncimea teritoriului inamic acționau la Cluj două structuri informative, una condusă de av. Amos Frâncu și alta creată și condusă de medicul CAROL IOAN ȘOTEL și se va numi SECȚIA MILITARĂ SECRETĂ (SMS). Pentru crearea și bunul mers al ei, doctorul Șotel a făcut însemnate eforturi materiale, eforturi care s-au văzut concretizate în importante realizări informative și contrainformative. SMS era subordonată Secției Militare din cadrul Consiliului Dirigent al cărei responsabil era Ștefan Cicio Pop (Resortul Armată și Siguranță Publică) și al cărui secretar de cabinet era avocatul Laurențiu Oanea, de loc din Sângeorz-Băi, pe care e foarte posibil ca doctorul Șotel să-l fi cunoscut mai demult. SMS era structurată astfel: un Birou Central compus din dr. Carol I. Șotel, președinte; dr. Valentin Drăgan, secretar general; Iustin Ilieșiu și Titus Buzilă, secretari personali și patru secții:

- Secția de Informații și Contrainformații, condusă de Carol I. Șotel;
- Secția Militară, condusă de colonel Emilian Savu;
- Secția de Propagandă, coordonată de căpitanul inginer Gheorghe Chelemen;
- Secția Muncitorească, coordonată de preotul militar dr. Iuliu Florian (devenit mai târziu canonic – n. a.).

Organigrama SMS cuprindea 77 de membri, din care 31 membri interni și 46 externi. Membri interni au fost: dr. Carol I. Șotel, medic; dr. Valentin Drăgan, funcționar la bancă și ziarist; dr. Iuliu Florian, canonic; Emilian Savu, colonel; Gheorghe Chelemen, căpitan; dr. Petru Pătean, avocat; I. Ilieșiu, ziarist (avea 18 ani și era nepot al dr. Carol Șotel – n. a.); Titus Buzilă; Titus Pop, avocat; d-na dr. Melania Drăgan (soția dr. Valentin Drăgan? – n. a.); d-ra Aurelia Băloiu; d-ra Cornelia Munteanu; dr. Ion Meșian, medic; Ion Nemeș, funcționar; Grigore Morariu, pensionar; Alexandru Crișan; Ieronim Buzilă, ing. silvic; Vasile Dragomir; Ion Costin; Iulian Potra; Gavrilă Felecan; Anchidim Bob, preot; Iosif Rusu; Augustin Cuibuș; Eugen I. Rusu; Iosif Stoica; George Dan; Iacob Albu; Alexandru Coroian; Pavel Albu și Petru

---

 OVIDIU OLIMPIU DAN

Checicheș.¹ Analizând componența membrilor interni se constată o prezență notabilă a unora din ținutul năsăudean: Carol Șotel, Iustin Ilieșiu, Titus Buzilă, Ieronim Buzilă (ambii originari din Poiana Ilvei), Valentin Drăgan (coleg de gimnaziu cu Șotel la Năsăud, din Zagra). În afara activităților specifice, Șotel, Drăgan și Ilieșiu au reușit, la începutul anului 1919, să scoată de sub tipar ziarul *Glasul Libertății*, primul ziar românesc din Clujul eliberat.

Dintre membri externi amintim pe: dr. Vasile Pașca, medic; dr. Alexandru Nemeș; Nicolae Pap; Ivan Tropa; Constantin Jurcan; Nicolae Dascalovici; Anton Mandea; dr. Laurian Gherman; Eugen Roșescu; Grigore Nicola; Iosif Orga; Leonte Pușcariu; Sabin Nemeș etc².

Pentru creșterea eficienței, Biroul de Informații (B.I.) al SMS a elaborat și trimis ofițerilor de informații instrucțiuni referitoare la obiectivele prioritare pe care aceștia trebuiau să le aibă în atenție și informațiile pe care trebuiau să le transmită săptămânal (sâmbăta) prin curier, iar în caz de urgență, transmise imediat, chiar prin telegraf.

Informațiile trebuiau să aibă în vedere:

1. Situația, starea, înarmarea, efectivul și activitatea trupelor maghiare și al unităților neregulate maghiare, a trupelor române, a gărzilor naționale și ale trupelor Antantei, a comandamentelor și trupelor germane;
2. Transporturi, mișcări și concentrări de trupe;
3. Situația politică, cu accent pe activitatea partidelor și a grupărilor naționaliste, siguranța publică;
4. Informații diverse;
5. Evidența și activitatea persoanelor suspecte.

Dintre realizările acestui Serviciu de informații prezentăm doar pe cele mai importante :

- au demontat 16 tunuri ungurești din Cetățuia Clujului cu care secuii voiau să iasă în întâmpinarea armatelor române;
- la Dej au demontat 6 tunuri;
- au cutriat tranșeele secuiești făcând rapoarte și spionaj;
- au adus documente secrete din Budapesta;
- au reușit să pună mâna pe arhivele profesorului Apathy (împuternicitul guvernului maghiar pentru Transilvania – n. a.);
- au scăpat pe mulți români condamnați la moarte în Ungaria;
- pentru Conferința de Pace de la Paris au furnizat acte de mare preț pentru interesele românești;
- au prins spioni unguri;
- au confiscat multe milioane de coroane transmise din Budapesta ungarilor din Ardeal;
- au înființat la sate gărzi naționale și consilii;
- au construit linii telegrafice secrete, prinzând ordinele ce s-au dat din Ungaria sfaturilor și gărzilor ungurești din Ardeal, etc.³.

---

¹ Aurel Gociman, *România și revizionismul maghiar*, Cluj, Editura Clusium, 1996, pp. 271-272. Vezi și Ștefan J. Fay, *Caietele locotenentului Florian*, București, Editura Albatros, 1983.

² *Ibidem*, p. 272.

³ Aurel Gociman, *loc. cit.*, p. 272.

UN EROU DE PE FRONTUL INVIZIBIL – CAROL I. ȘOTEL

La cele enumerate mai sus amintim și fapta dr. Șotel, care în 1919 a dezarmat un detașament de secui, impresionând prin bravada lui, dar care apoi a refuzat decorația oferită de regele Ferdinand, deoarece odată cu el primise o asemenea atenție și un alt român pe care el îl socotea trădător¹.

La cererea Comandamentului Armatei Române din Transilvania, SMS își va desfășura activitatea începută în noiembrie 1918 până la sfârșitul lunii noiembrie 1919.

Prin modul de organizare, activitate și rezultate putem cataloga SECȚIA MILITARĂ SECRETĂ ca una din cele mai eficiente servicii de informații românești din perioada de realizare și consolidare a Marii Uniri. „Rămâne cert că pe timpul campaniei din Ungaria [1919 –n.a.] în domeniul informațiilor și contrainformațiilor s-a lucrat bine și cu rezultate benefice. Acest aspect a fost subliniat și de ofițerii care au întocmit studiul din 1 aprilie 1921: *S-a obținut mult prin schimb de informații și mai ales printr-un întreg serviciu de spionaj care fusese așezat în spatele inamicului. Serviciul de informații a semnalat pe lângă planul de campanie ungar și orele exacte ale atacului și începerii bombardamentelor de artilerie, semnalări întru totul verificate de desfășurarea evenimentelor*².

Portretul acestui brav patriot român, deși în venele lui curgea și sânge german, este creionat cel mai bine de cuvintele: *Acest înverșunat român a săvârșit fapte eroice cari vor trebui înscrise cu litere de aur în istoria românească, și trebuie să fie adus ca pildă de eroism, de curaj, de cinste, de abnegație, de muncă, de jertfă, generațiilor ce vin*³.

Mormântul familiei dr. Carol I. Șotel
(sursa foto: col. pers. O. O. Dan)

¹ Mircea Popa, *Dictatul de la Viena și conștiința literară românească (VII)*, în „Cuvântul liber”, Târgu Mureș, 9 martie 2019.

² Cristian Troncotă, *Războiul secret 1859 -1945*, București, Editura Elion, 2007, p. 97.

³ *Un om nedreptățit*, în „Viața Ardealului”, Cluj, Anul I, 1934, nr. 5 (5 iunie), p. 35.

O POEZIE INEDITĂ A LIVIEI REBREANU

ICU CRĂCIUN

Livia Rebreanu – Hulea, sora scriitorului Liviu Rebreanu, s-a născut în 12 octombrie 1889 în comuna Maieru, județul Bistrița-Năsăud, și a trecut la cele veșnice în 30 martie 1972, la Aiud, județul Alba. Primele clase le-a urmat în satul natal și în Năsăud, apoi liceul la Dej și Bistrița. A debutat cu ajutorul fratelui în 1910 cu poezia „Cântec”. A colaborat la periodicele: „Cosânzeana” (Orăștie), „Românul” (Arad), „România literară” (Aiud), „Unirea” (Blaj), „Gazeta Transilvaniei” (Brașov), „Lumina Femeii” (Cluj). În 1920 a publicat primul volum de versuri, intitulat „Răvașe-n tabără”, iar ediția a II-a în 1929 (Cluj, Tipografia Școala de Arte și Meserii „Principele Carol”) și însumează 66 de pagini (pentru amănunte despre viața și opera ei vezi antologia „Autori măiereni”, de Icu Crăciun și Iacob Naroș, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2015, pp. 284-285). Dl. Alexandru Dărăban ne-a semnalat o poezie tipărită în publicația „Cosânzeana” (Orăștie, nr. 5, anul V, din 7 februarie 1915, p. 51), pe care o reproducem aici în ortografia vremii:

„A sosit...

A sosit... De-acum fii vesel
Suflet veșnic zbuciumat,
A sosit și-ți bate'n poartă
Cel de-a pururi așteptat...

Și uite, nici o umbră vremea
N'a pus stavilă'ntre voi –
Suflet ne'nțeleș, ce tremuri,
Ce-ți curg lacrimi șiroi?

Poate plângi de fericire
Că-l mai vezi odată'n prag?
- Vezi, când vremea mi-l aduse
Țara mi-l chemă sub steag..."

Le reamintesc cititorilor că în 1915 Imperiul Austro-Ungar (din care făcea parte și Transilvania) era în al doilea an de la izbucnirea Primului Război Mondial, Regatul României intrând de-abia în 1916, iar măiereanul Emil Rebreanu, prototipul lui Apostol Bologna din „Pădurea Spânzuraților”, va fi spânzurat de autoritățile maghiare militare în 1917.

BOLILE FRONTULUI DE ACASĂ ÎN TRANSILVANIA MARELUI RĂZBOI. STUDIU DE CAZ: COMUNITĂȚILE DIN ZONA FOSTULUI DISTRICT GRĂNICERESC NĂSĂUD

ANDREEA-EMANUELA TRIFAN¹

Izbucnirea Primului Război Mondial a reprezentat o etapă aparte în desfășurarea cursului istoriei după primul deceniu al secolului XX. Victimele războiului nu au fost doar soldații de pe câmpul de luptă, bătălia pentru supraviețuire s-a dus și acasă unde a luat o altă dimensiune pentru familiile rămase în frontul intern. Foametea, sărăcia, condițiile mizere de trai și panica au reprezentat condițiile firești în timpul războiului, dar și premise pe baza cărora Marele Război și-a recrutat unul dintre cei mai prezenți actori, boala. Printre cele mai răspândite și grave epidemii din anii conflictului menționăm holera, tifosul și gripa (gripa spaniolă)². În cadrul Imperiului Austro-Ungar, legislația sanitară a luat naștere în anul 1870 prin „Actul Imperial Sanitar” și anul 1876 prin „Articolul de lege numărul XIV”. Acestea au pus bazele constituirii unui sistem sanitar și a unor condiții minime de igienă publică³.

În timpul Primului Război Mondial, o primă consecință a mobilizării a fost militarizarea medicinei. Bolile războiului nu au afectat doar soldații de pe frontul de luptă, ci întreaga societate umană. Cele mai distructive forme de boli au fost cele care au afectat populația la nivel psihologic, în special a bărbaților de pe front care au rămas bolnavi pe viață⁴. Pe lângă acestea, multe ravagii au făcut și numeroasele și diversele epidemii, care au decimat armatele și înainte, dar au afectat ambele fronturi, cel extern dar și cel intern, fiind greu de ținut sub control⁵.

Din cauza multiplelor epidemii, indicele de mortalitate a crescut considerabil pe timp de război. Aceasta se poate observa și în cazul copiilor, mortalitatea infantilă a crescut în această perioadă⁶. Bolile care au afectat copiii au fost astenia congenitală, colicile, deshidratarea infantilă, disilepsia infantilă⁷. Alte boli care au afectat sănătatea copiilor au fost: rujeola, dizenteria, variola⁸. Tipurile de epidemii care au fost întâlnite cel mai des în toate țările participante la război au fost cele de holeră, tifosul exantematic și gripa spaniolă⁹. Acestea din urmă nu îi sunt cunoscute originile, la fel cum nu se știa la acea vre-

¹ Doctorand an II, Școala doctorală „Studii de populație și istoria minorităților” Universitatea Babeș-Bolyai, emaneula.trifan@gmail.com

² Oana Habor, *Pe front și în spatele frontului. Serviciul sanitar în monarhia austro-ungară în timpul Primului Război Mondial*, în *Astra Sabiensis*, Nr. 2, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2016, p. 89.

³ *Eadem*, p. 87.

⁴ Jay Winter, *The Cambridge History of the First World War*, Volume 3: Civil Society, Ed. Cambridge University Press, p. 285

⁵ *Ibidem*, pp. 285-286.

⁶ Ioana Elena Ignat *Mobilizare și participare în Transilvania în Primul Război Mondial*, Cluj-Napoca, 2013, p. 67.

⁷ *Eadem*, p. 67.

⁸ *Eadem*, pp. 67-68.

⁹ *Eadem*, p. 69.

ANDREEA-EMANUELA TRIFAN

me nici un tratament pentru combaterea bolii¹.

Alte tipuri de maladii au fost cea scarlatină, tusea măgărească, difteria. O problemă aparte a fost lipsa medicilor, deoarece majoritatea au fost mobilizați pe front, iar în unele comune nu existau înlocuitori, oamenii fiind nevoiți să se deplaseze în cele mai apropiate centre în care a mai rămas câte un doctor. Această situație a fost exemplificată într-un circular emis de prim-ministrul Istvan Tisza adresat autorităților din Bistrița: „Marea parte a membrilor profesiei de medic au fost îndepărtați/deturnați de la activitățile lor de bază; numărul medicilor rămași acasă pentru desfășurarea activităților medicale obișnuite este insuficient; aceasta în ciuda faptului că războiul crește, în fapt, taxele datorate către serviciile de sănătate publică. Pe cât este cu putință, la nivelul fiecărei comune/comunități, unde numărul de medici este insuficient, trebuie găsit sau găsiți acel sau acei indivizi care își asumă acordarea sprijinului constant pentru buna funcționare a serviciului medical”².

Holera este o boală infecțioasă acută, intestinală ce era creată de vibriionul holeric fiind caracterizată prin diaree, deshidratare și colaps algid și o alterare profunde a stării generale. În Transilvania, primele cazuri au fost raportate în vara anului 1914. Încă de la începutul conflictului, în armata austro-ungară, vaccinul împotriva holerei devenise obligatoriu³. În anul 1915, în comuna Rodna Veche, în perioada 13-19 iulie, au fost peste 10 cazuri de holeră asiatică. Holera s-a extins și în Maieru, Ilva Mică, Nepos și Năsăud. În cea din urmă localitate, se păstrează un document din data de 1 august 1915, care consemnează numele a 8 persoane, trimise de doctor să fie consultate la spital în privința holerei⁴. Pentru combaterea epidemiilor, de la sfârșitul lunii august s-a păstrat o chitanță de 40 coroane din Năsăud pe numele comisarului de epidemie Clement Istrate, sumă declarată anticipație destinată pentru nevoile medicale combaterii acestei boli⁵. O altă chitanță la doar 3 zile de cea cea anterioară, a fost în valoare de 50 de coroane, ca anticipație din salariul de inspector de holeră, tot în comuna mare Năsăud⁶. Abundența chitanțelor pentru ajutorarea celor bolnavi, reflectă situația dificilă pe care populația a fost nevoită să o confrunte. Victimele epidemiei se pare ca au fost multe, deoarece exista numeroase cereri de ajutor din partea doctorului, fiind înregistrată în data de 4 septembrie 1915 și o chitanță de 150 coroane sumă care servea pentru îngroparea celor care au decedat din cauza bolii⁷.

Pentru a evita răspândirii acesteia, Ministerul de interne ungar, a emis un circular în care sublinia atitudinea pe care trebuie să o aibă populația la contactul cu această boală (a se vedea anexa nr. 1). Acesta explică modul în care se manifestă holera și cum poate fi depistată, bolnavul având simptome de urdinare, vărsare cu sângerări și slăbire grabnică⁸. Acesta se transmite la cel sănătos de pe orice fel de obiect pe care l-a atins cel bolnav, sau

¹ Jay Winter, *op cit*, p.286.

² Arhivele Naționale Serviciul Județean Bistrița-Năsăud, *Fond Primăria orașului Năsăud – sanitar*, Dosar 9, *Correspondență de holeră, instrucțiuni, publicații, rapoarte adresate autorităților superioare, referitoare la combaterea epidemiei*, 1914-1918, f. 11

³ Oana Habor, *op cit*, p. 89.

⁴ ANSJB, *Fond Primăria orașului Năsăud – sanitar*, Dosar. 9/1914-1918, f. 50

⁵ ANSJB, *Fond Primăria orașului Năsăud – sanitar*, Dosar. 9/1914-1918, f. 83

⁶ ANSJB, *Fond Primăria orașului Năsăud – sanitar*, Dosar. 9/1914-1918, f. 84.

⁷ ANSJB, *Fond Primăria orașului Năsăud – sanitar*, Dosar. 9/1914-1918, f. 87.

⁸ ANSJB, *Fond Primăria orașului Năsăud – sanitar*, Dosar. 9/1914-1918, f. 102.

BOLILE FRONTULUI DE ACASĂ ÎN TRANSILVANIA MARELUI RĂZBOI. STUDIU DE CAZ: COMUNITĂȚILE DIN ZONA FOSTULUI DISTRICT GRĂNICERESC NĂSĂUD

chiar de la îngrijitorul acestuia¹ dacă nu se dezinfectează cât mai des și bine. Pentru ca cel sănătos, să fie ferit de holeră trebuie să ducă un trai sănătos, regulat și curat, să consume doar mâncare proaspătă, pâinea să fie ținută cu grijă acoperită pentru ca muștele să nu se așeze pe ea, sau ca germeii bolnavului să nu ajungă acolo în orice mod². Dacă bolnavul s-a vindecat de tot, acesta trebuie să se spele din cap până în picioare cu apă caldă săpunată iar apoi să se îmbrace în curat. Ultimul și cel mai important pas a fost dezinfectarea tuturor obiectelor prin spălare sau ardere dacă sunt paiele de pat, rămășițele de mâncare³. Toate aceste condiții au fost mult mai greu de îndeplinit în timpul Marelui Război, lipsurile de hrană și slabele condiții de igienă care au existat în satele românești din cadrul Imperiului Habsburgic, au favorizat apariția și răspândirea acestei maladii.

Epidemia de holeră a afectat mai multe comune, aparținătoare fostului District Năsăud, în localitatea Rodna au fost întâlnite cazuri de holeră (cu proveniență asiatică). O primă consecință a fost ca apa râului Someș era considerată ca fiind infestată. Pentru acest motiv, locuitorii din comunele limitrofe cursului râului Someș au fost atenționați de urgență ca nici în interes personal și nici în interes public să nu consume apă curgătoare și, mai mult, a fost recomandat populației să nu se scalde în râu. O altă măsură a fost apelul către locuitorii județului cu recomandarea efectuării vaccinului împotriva holerei. Vaccinul era disponibil la nivelul Ministerului de Interne (Budapesta, IX., str. Gyáli, nr. 7), iar toate comenzile se efectuează la adresa indicată (a se vedea anexa nr. 2)⁴.

Pentru a preveni răspândirea epidemiilor, guvernul a emis diverse circulare prin care explica publicului larg ceea ce trebuia să facă pentru a preveni infestarea, preciza de asemenea măsurile necesare care trebuiau luate dacă deja exista un bolnav în familie. Astfel în documentele păstrate din timpul Primului Război Mondial, aflăm că aceste epidemii nu au ocolit nici zona fostului District Năsăud. Epidemia de holeră sau tifos a avut ca și consecință interzicerea pelerinajului la mănăstirea Nicula⁵.

Tifosul a fost una din cele mai răspândite epidemii, care a afectat și Transilvania în timpul războiului. Boala se caracterizează ca fiind infecțioasă, acută și epidemică ce se transmite de la om la om prin intermediul păduchelui Mizeria și sărăcia au creat un mediu prielnic unui alt inamic al sănătății: tifosul exantematic. Marea epidemie de la sfârșitul Primului Război Mondial a provocat în țările din răsăritul Europei circa 30.000.000 de bolnavi și 3.000.000 de morți⁶. Unul din circularele trimise informează populația despre recunoașterea acestuia, atât în limba maghiară cât și în română. Lungoarea de pânțece, începe cu oboseală, lipsa de apetit, durerea de cap iar mai târziu este însoțită de fierbințeală, ce se schimbă cu fiori și se accentuează timp de o săptămână, limba devine cenușie, uscată, săptămâna a doua fierbințeala este permanentă, pe pânțece, pe piept, câte odată și pe șold să pot vedea pete mici, roșii asemenea mușcăturilor de purece. Cu începutul săptămânii a treia fierbințeala mai scade, însă foarte încet și dacă boala să întoarcă spre bine în săptămâna a

¹ ANSJB, *Fond Primăria orașului Năsăud – sanitar*, Dosar. 9/1914-1918, f. 102.

² ANSJB, *Fond Primăria orașului Năsăud – sanitar*, Dosar. 9/1914-1918, f. 102.

³ ANSJB, *Fond Primăria orașului Năsăud – sanitar*, Dosar. 9/1914-1918, f. 102.

⁴ ANSJB, *Fond Primăria orașului Năsăud – sanitar*, Dosar. 9/1914-1918, f. 27.

⁵ ANSJB. *Fond Vicariatul Rodnei*, Dosar 1163 *starea morală a parohiei, treceri la alte confesiuni*, f. 1v.

⁶ Oana Habor, *op cit*, p. 89.

ANDREEA-EMANUELA TRIFAN

patra se termină¹.

Minim patru săptămâni ținea această boală, timp în care se putea răspândi foarte ușor în special la cei care îi tratau pe cei afectați fără precauție. Aceștia trebuiau să fie deosebit de atenți în special la obiectele atinse de bolnav, fiind primejdioase și alimentele, băuturile care erau pentru bolnav. Dacă hainele, apa sau orice alt lucru a fost atins de bolnav și ajuns în fântână, izvor sau orice fel de apă de băut care era utilizată de mai mulți, boala se putea răspândi foarte ușor². În Mureșenii-Bârgăului în anul 1916 au fost înregistrate 4 cazuri de deces cauzate de această boală³.

Tifosul putea fi evitat prin spălarea pe mâini cu apă curată și săpun, prin consumul de mâncare care era proaspăt fiartă sau coaptă, și dacă farfuriile și cănilile se spălau în apă fiartă „leșioasă”⁴. Aceste cerințe au fost greu de realizat într-o societate care a dus continuă lipsă de condiții propice. În același timp sărăcia a fost în continuă creștere iar în unele zile nu se prepara deloc mâncare iar gătitul zilnic pentru a fi proaspăt era aproape imposibil de realizat. Apa de băut trebuia întâi fiartă și apoi răcită, iar fiecare mâncare trebuia acoperită pentru ca insectele purtătoare a bolii să nu ia contact cu acesta și să o contamineze⁵.

O altă măsură era separarea celor bolnavi de cei sănătoși, hrana și băutura trebuia recomandată de medic, altfel pericolul de deces creștea. Dacă bolnavul s-a vindecat complet trebuia să își asigure igiena corporală iar apoi îmbrăcăminte curată. Dacă nu supraviețuia trebuiau respectate ordinele autorităților nefiind permis a se spăla sau îmbrăca decedatul⁶. În orice caz la finalul luptei cu boala, camera trebuia dezinfectată împreună cu toate lucrurile ce se aflau în ea. Lenjeria de pat trebuia bine înmuiată în apă fierbinte și mai apoi în oțet tare iar în final expuse la soare. Toate obiectele trebuiau spălate bine și lăsate la soare, iar paiele din patul bolnavului de tifos, rămășițele de mâncare trebuiau arse. Patul, scaunul și orice fel de mobilă care nu erau vopsite trebuiau spălate cu leșie fierbinte sau apă și săpun iar pentru cele care erau vopsite s-a impus curățate cu o soluție pregătită special de medic. În final camera bolnavului era văruiată, ușa fereastra și podeaua dezinfectate și acestea iar spațiul trebuia aerisit bine⁷. Epidemia de tifos era în continuă creștere, preotul din localitatea Șanț, Pamfilu Grapini a consemnat existența bolii în anul 1917: „am umblat cu Sfânta Cruce din 15 până în 18.I (...) am aflat mulți bolnavi de tifos în stare ușoară”⁸.

O altă boală des întâlnită în perioada Primului Război Mondial a fost difteria. Și pentru acesta, Ministerul ungar de interne, a emis un circular în limba maghiară, germană și română prin care a transmis instrucțiunile necesare pentru a putea fi recunoscută, prevenită și în cele din urmă tratată. Pe scurt, acesta era recunoscută ca „o boală lipicioasă foarte grea, și ușor de răspândit”⁹. Bolnavul trebuia tratat în altă cameră, sau la spital, iar îngrijitorul

¹ ANSJB, *Fond Primăria orașului Năsăud – sanitar*, Dosar. 10/1016, f. 9.

² ANSJB, *Fond Primăria orașului Năsăud – sanitar*, Dosar. 10/1016, f. 9.

³ ANSJB, *Colecția registrelor de stare civilă*, Dos. 772.

⁴ ANSJB, *Fond Primăria orașului Năsăud – sanitar*, Dosar. 10/1016, f. 9.

⁵ ANSJB, *Fond Primăria orașului Năsăud – sanitar*, Dosar. 10/1016, f. 9.

⁶ ANSJB, *Fond Primăria orașului Năsăud – sanitar*, Dosar. 10/1016, f. 9.

⁷ ANSJB, *Fond Primăria orașului Năsăud – sanitar*, Dosar. 10/1016, f. 9.

⁸ Florea Grapini, *Cartea vieții părintelui Pamfil*, Editura Mușatinii, Suceava, 2003, p. 371.

⁹ ANSJB, *Fond Primăria orașului Năsăud – sanitar*, Dosar. 10/1016, f. 11.

BOLILE FRONTULUI DE ACASĂ ÎN TRANSILVANIA MARELUI RĂZBOI. STUDIU DE CAZ: COMUNITĂȚILE DIN ZONA FOSTULUI DISTRICT GRĂNICERESC NĂSĂUD

bolnavului trebuia să își schimbe mereu hainele la ieșirea din casă și desigur să-și spele bine mâinile. De asemenea bolnavul nu avea voie să primească vizite sau familia să viziteze vecinii și nici copii din casă nu mergeau la școală timp de patru săptămâni. În același timp orice activitate comercială era interzisă, toate obiectele au fost cu grijă dezinfectate, iar gunoiul care a fost strâns din camera bolnavului trebuia ars¹. În circularele adresate, populația a fost îndemnată să cheme medicul punându-se mult accent pe respectarea instrucțiunilor date de acestea. Un aspect foarte important a fost curățarea casei după ce bolnavul era dus la spital sau în caz că acesta deceda, deoarece răspândirea acestei boli se realiza într-un timp foarte scurt.

Procedurile erau asemănătoare și pentru tusea măgărească, care se întâlnea mai des la copii. Și în cazul acestora a fost recomandată izolarea pe timpul bolii, atât timp cât considera doctorul. Copiii care erau deja bolnavi nu mai frecventau școala, locurile publice, biserica, târgul sau oriunde se aflau copii mulți². În tratarea bolnavului și în acest caz un factor important îl avea dezinfectarea tuturor produselor, hainelor mobilierului și a încăperii, însă aceste materiale erau veninoase și deveneau deosebit de periculoase dacă cineva din neatenție ar fi băut din ele³.

Pentru epidemiile de scarlatină, măsurile luate erau mai stricte, și prin circularele emise a fost motivată necesitatea chemării unei comisii sanitare într-o comună în care erau depistate mai multe cazuri de boală scarlatină, de asemenea casele bolnavilor trebuiau însemnate printr-un bilet roșu.⁴ În circularul din 9 noiembrie 1915, dat la Bistrița se menționa că transportarea bolnavului la spital se făcea doar cu o cu o trăsură privată, mersul cu trenul a fost interzis. În același document era menționat ca pielea care se desprindea de pe trupul bolnavului trebuia adunată zilnic într-o hârtie și arsă⁵. În localitățile Mureșenii-Bârgăului, Tiha-Bârgăului și Bistrița-Bârgăului au fost înregistrate 22 de decese cauzate de epidemia de scarlatină în perioada 1915-1917.

Din nefericire nu s-au respectat toate indicațiile emise în circulare, iar autoritățile nu au cooperat după cum li s-a indicat. Astfel au fost cazuri în care li se cere socoteala medicilor, primarilor pentru că nu au reportat de la început primul caz de boală cum este un document trimis în comuna Năsăud care se încheie astfel: „În cele din urmă, vă atrag atenția să faceți un raport despre motivul pentru care ați ales să amânați raportarea telefonică a primului caz de boală către mine, astfel cum prevede Decretul nr. 943/1916 (a se vedea anexa nr. 2)”⁶.

Gripa spaniolă a fost ultima epidemie care s-a răspândit în Transilvania, la finalul Marelui Război și în fiecare regiune a lumii. Aceasta a fost drama familiilor care au supraviețuit Marelui Război și care au fost în cele din urmă înfrânte de noua boală. Gripa spaniolă a ucis mai mulți oameni în doar patru luni, decât a făcut războiul în patru ani⁷. Epi-

¹ ANSJB, Fond Primăria orașului Năsăud – sanitar, Dosar. 10/1016, f. 11

² ANSJB, Fond Primăria orașului Năsăud – sanitar, Dosar. 10/1016, f. 12.

³ ANSJB, Fond Primăria orașului Năsăud – sanitar, Dosar. 10/1016, f. 12.

⁴ ANSJB, Fond Primăria orașului Năsăud – sanitar, Dosar. 10/1016, f. 18.

⁵ ANSJB, Fond Primăria orașului Năsăud – sanitar, Dosar. 10/1016, f. 18.

⁶ ANSJB, Fond Primăria orașului Năsăud – sanitar, Dosar. 10/1016, f. 9

⁷ Anne Rasmussen, *The spanish flu*, în Jay Winter, Jay Winter, *The Cambridge History of the First World War*, Volume 3: Civil Society, Editura Cambridge University Press, 2014, pp. 335-336.

ANDREEA-EMANUELA TRIFAN

demia s-a manifestat în trei valuri. Primul a început în luna mai și a înregistrat o mortalitate limitată, fapt care i-a determinat pe civili să creadă că epidemia s-a terminat în iulie 1918¹. Cel de-al doilea a fost considerat cel mai violet, primele cazuri au apărut în luna august 1918 astfel încât până la sfârșitul lunii Septembrie întreaga Europă a fost cuprinsă de gripă². Localitățile din fostul District Grăniceresc Năsăud precum și de pe Valea Șieului au fost afectate de gripa spaniolă. Preotul localității Sebiș a cosemnat că: „în vara anului 1918 a bătuit o boală numită spaniolă secerând multe vieți și din satul nostru, mai ales dintre oamenii tineri de la 18-30 ani. În mormântam pe zi câte 3 morți”³. Aceeași situație a fost întâlnită și în localitățile care au aparținut fostului regiment de graniță năsăudean. În anul 1918 în localitatea Tiha-Bârgăului din 111 înregistrări de deces, 80 au fost rezultatul epidemiei de gripă spaniolă. Majoritatea au decedat în luna Noiembrie⁴. În Mureșeni Bârgăului, tot în anul 1918 au fost înregistrate 18 cazuri de deces din cauza gripei spaniole⁵, iar în Bistrița-Bârgăului din 24 de înregistrări, 11 sunt cauzate din aceeași epidemie⁶.

Gripa a fost caracterizată epidemiologic printr-o mare contagiozitate, cu apariția de epidemii la intervale de 3-5 ani și de pandemii la intervale de 10-40 de ani, fiind cea mai importantă dintre virozele respiratorii atât prin prevalență cât și prin severitate. Marea epidemie din 1918-1919 a cauzat moartea a circa 15.000.000 de oameni⁷. La început gripa se putea confunda cu holera care a reapărut în anul 1918 în special în Centrul Europei și cu precădere în Ungaria⁸. La nivel clinic, gripa a avut o perioadă scurtă de incubație între una și trei zile, starea gravă a bolii se putea atinge în doar câteva ore. Simptomele pe care victimele le-au resimțit au fost variate: febră, dureri de cap, dureri intense la nivelul mușchilor și a oaselor, inflamația faringelui și a gâtului, o stare de prostrație iar în funcție de caz tuse, dureri intestinale, greață, erupții cutanate, dureri nervoase și stări depresive⁹. În localitatea Șanț preotul Pamfilu a reținut aceleași simptome precum și că gripa se putea răspândi prin orice mijloc, apă, aer sau atingerea bolnavului¹⁰. Tot acesta a consemnat că au fost interzise orice tip de adunare a populației. Un tratament care a fost recomandat era aspirina, odihnirea bolnavului în pat și consumul de alimente ușoare. În localitatea Șanț nu a fost nici un caz de gripă spaniolă înregistrat până în 20 octombrie 1918, dar la sfârșitul aceleiași luni erau deja cazuri înregistrate¹¹.

În timpul războiului, epidemiile nu au existat doar în rândul populației. Bolile războiului au afectat și animalele oamenilor, în special în zonele rurale. Astfel, în anul 1916, „între vitele mari și oi a avut loc boală de unghii și de gură iar într-unele și vârgatul”¹², aces-

¹ *Eadem*, p. 377.

² *Eadem*, pp. 337-338.

³ Vasile Nichiti, Ionachie Groze, Mircea Pop, *Monografia satului Sebiș*, Editura imprimeria Vobiscum, Dej, 2004, p. 70.

⁴ ANSJB, *Colecția registrelor de stare civilă*. Dos. 1361.

⁵ ANSJB, *Colecția registrelor de stare civilă*, Dos. 772.

⁶ ANSJB, *Colecția registrelor de stare civilă*, Dos. 137.

⁷ Oana Habor, *op cit*, p. 89.

⁸ Anne Rasmuseen, *op cit*, p. 343.

⁹ *Eadem*, p. 345.

¹⁰ Florea Grapini, *op cit*, p. 345.

¹¹ *Ibidem*, pp. 345, 399.

¹² Florea Grapini, *op cit*, p. 356.

BOLILE FRONTULUI DE ACASĂ ÎN TRANSILVANIA MARELUI RĂZBOI. STUDIU DE CAZ: COMUNITĂȚILE DIN ZONA FOSTULUI DISTRICT GRĂNICERESC NĂSĂUD

tea au produs mari pagube țăranilor, dar și în același timp le-au pus viața în pericol.

Una din principala cauză a epidemiilor era nerespectarea indicațiilor cu privire la alimentație. După cum am prezentat în circularele Ministerului din Interne, se punea mare accent pe o alimentație sănătoasă, a impus mai ales consumarea de produse proaspete. Acest lucru era imposibil în zilele de război, când populația era foarte săracă și nu își putea asigura traiul de pe o zi pe alta, iar mâncarea era greu de împărțit astfel încât să rămână și pe a doua zi. Părintele Pamfil, preot în localitatea Șanț, consemnează în cronică sa, situația disperată și cauzatoare a bolilor: "Lipsurile cresc de zi cu zi. Lemnul nu are preț, numai hrana, bucatele pentru săraci nu se mai capătă nici un bilet, ca până acum. Se ivesc cazuri de boală, sporadic, din lipsa hranei".¹ O consecință a diferitor epidemii care au existat în perioada Marelui Război a fost imposibilitatea copiilor de a frecventa școala sau interzicerea pelerinajelor la mănăstire Nicula în Sărbătoarea de Sfânta Maria.

În concluzie Marele Război a reprezentat o provocare pentru sistemul sanitar de la începutul secolului XX. Statul a încercat, pe cât a putut, să găsească soluții în ceea ce privește numărul crescut de bolnavi, apariția frecventă a epidemiilor și lipsa doctorilor atât pe frontul de casă cât și cel extern.² Întreaga societate civilă a fost mobilizată, femeile au devenit asistente medicale, multe instituții au funcționat în calitate de spitale, oamenii au donat haine, au colectat bani pentru dotarea instituțiilor sanitare. Medici, preoți, învățători au scris articole privitoare la pericolul bolilor contagioase. Simptomele acestora, tratamentul, standardele de igienă publică și personală s-au regăsit printre cele mai apropiate teme.³ Chiar și cu toate aceste eforturi numărul victimelor de pe urma epidemiilor în timpul Marelui Război a fost unul ridicat, bolile au câștigat de multe ori lupta pe frontul intern și extern. Războiul și-a pus amprenta asupra frontului intern și prin numeroasele epidemii ce au traversat și au îngreunat lupta de acasă. Mulți au pierdut lupta cu holera, tifosul și în ultimă instanță cu gripa spaniolă deoarece condițiile erau grele iar tratamentele nu erau suficiente.

Anexe

Anexa nr. 1

Nr. 8989/1914 Subprefectul Județului Bistrița-Năsăud Subprefect

Măsuri împotriva holerei

Către Prefectura Județului, Consiliul Local al orașului Bistrița, șefii de post din județ, Primarul orașului Bistrița Având în vedere Ordinul Primului-ministru, în spiritul și litera acestuia vă comunic și vă atrag, totodată, atenția asupra faptului că în scopul parteneriatului dorit și descris în înscrisul alăturat trebuie să se asigure cantitatea necesară de var și substanțe dezinfectante pentru situațiile în care s-au stabilit cazuri de existență a holerei ori pentru situațiile în care pericolul apariției acestei boli este iminent. Vă rog să îmi

¹ *Ibidem*, p. 369

² Oana Habor, *op cit*, p. 93.

³ *Eadem*.

ANDREEA-EMANUELA TRIFAN

comunicați demersurile întreprinse până în ziua de 28 a lunii.

Bistrița, Dr. Hunyadi Imre, 10.10.1914 Subprefect.

COPIE. Nr. 7248 - domnului Subprefect I. M. E., Bistrița. Marea luptă la care am fost constrânși, în care națiunea ungară trebuie să aducă diverse mărturii, impune obligații treptate la toate nivelurile și în special pentru cei rămași acasă. Războiul sporește activitățile încă neefectuate, crește povara ce apasă deja pe umerii noștri; aceasta cu atât mai mult cu cât marea parte a forței de muncă este solicitată pentru a fi prezentă pe câmpurile de luptă. Toată munca va trebui efectuată de cei rămași acasă, care vor trebui să complinească și activitățile ce reveneau celor care au plecat la luptă. Deviza de la care se pleacă este că acest imens efort nu le revine doar soldaților, ci întregii națiuni. Marea parte a membrilor profesiei de medic au fost îndepărtați/deturnați de la activitățile lor de bază; numărul medicilor rămași acasă pentru desfășurarea activităților medicale obișnuite este insuficient; aceasta în ciuda faptului că războiul crește, în fapt, taxele datorate către serviciile de sănătate publică. Pe cât este cu putință, la nivelul fiecărei comune/comunități, unde numărul de medici este insuficient, trebuie găsit sau găsiți acel sau acei indivizi care își asumă acordarea sprijinului constant pentru buna funcționare a serviciului medical. Numele acestora trebuie făcute publice; trebuie comunicat faptul că în lipsa medicului, oamenii bolnavi, aflați în situații de nevoie, se vor îndrepta către aceste persoane. Aceste din urmă persoane trebuie să se afle într-un contact permanent cu medicul, pentru ca în momentele în care acesta nu se află în localitate, prin intermediul scrisorilor sau a telefonului, să se consulte și să ofere remediile potrivite pentru fiecare caz în parte, iar în momentul în care se impun a fi efectuate vizite medicale, medicul să fie informat cu privire la cazurile unde va fi nevoie să fie prezent în vederea aplicării sau continuării tratamentului potrivit. Cetățeni din șapte sate au peregrinat la doamnele nobilimii, pentru medicamente și un sfat bun, a căror lipsă de profesionalism a fost înlocuit cu încrederea necondiționată și respectul cu care au fost primite povețele lor. În zilele noastre, aceste servicii sunt înlocuite, în societatea actuală, cu profesionalism și cu mai multă eficiență; societatea nu este lipsită de medic, ba mai mult, sub directa sa supraveghere și îndrumare eficientă, acesta se îngrijește de cetățenii loviți de boală. Această muncă are o importanță deosebită, în primul rând în cazul epidemiilor și în mod deosebit în cazul eliminării holerei. Grozăvia (caracterul grav al) acestei epidemii constă în exclusivitate în dezinteresul, frica și neaplicarea prevenirii acesteia. Acolo unde conștiința și voința omului nu pune opreliști, această epidemie este îngrozitoare, face dezastre, însă cu inteligența și voința generală ea se poate înfrâna. Este epidemia a cărei propagare se poate opri în mod sigur și cu ușurință prin igienizare (dezinfecție). Lucrul cel mai important este dezinfecția apei potabile și a apelor curgătoare și, totodată, a substanțelor eliminate din corpul bolnavului. Cantitatea necesară de var și carmol/acid carbolic crud, conștiinciozitatea, precizia, precum și informarea comunității, redarea curajului comunității, supravegherea, care redau toate încrederea populației, sunt acele câteva lucruri care duc la atingerea scopului în discuție. Este de o importanță vitală, deci, ca autoritățile, în comunitățile afectate de epidemie, să atragă persoanele potrivite luând în considerare condițiile locale și cele prevăzute în textul de lege următor: 1876: XIV. t.-c. 151. §. Succesul prevenției este asigurat de faptul ca toți bolnavii de holeră să beneficieze imediat de asistență medicală, astfel încât toate materiile sau substanțele infecțioase să fie eliminate de către aceștia ori dezinfectate.

BOLILE FRONTULUI DE ACASĂ ÎN TRANSILVANIA MARELUI RĂZBOI. STUDIU DE CAZ: COMUNITĂȚILE DIN ZONA FOSTULUI DISTRICT GRĂNICERESC NĂSĂUD

Aceasta trebuie să fie ideea și în cazul spitalizării. Se impune să fie instituită „casa tratării holerei” inclusiv în mediul rural. Însă, din experiența mea practică, vă recomand insistent, deoarece nu se poate asigura oriunde, spitalul, care să ofere garanția vindecării pacientului; să fie duși la spital doar acei pacienți care și-au ascuns boala ori în cazul cărora dezinsecția nu se poate realiza decât în acest mod. Spitalele rurale nu pot asigura prin deficiențele lor condițiile necesare vindecării, nu oferă pacienților cele necesare, astfel încât bolnavii vor fi reticenti față de internare și, drept urmare, se vor izola singuri, până ce holera îi va răpune. Prin aceasta își face rău atât sieși, cât și comunității, prin răspândirea materiilor infectioase. Rezolvarea problemei, așadar, constă în internarea bolnavilor în spital. Acele persoane care sesizează cele mai neesențiale aspecte ale bolii și respectă cerințele de igienă (dezinsecție), pot fi tratate la domiciliu. În această manieră se ajunge ca lumea să se grăbească să se anunțe și să-și dea o mână de ajutor la dezinsecție, gândind că într-o astfel de modalitate vor scăpa de spitalizare. Igienizarea și dezinsecția sunt foarte simple. Bolnavul trebuie să rămână la pat; este absolut interzis să părăsească încăperea și, mai mult, trebuie ca într-o ceașcă să i se pună var în cantitatea necesară. După folosire, lichidul rămas în ceașcă se golește într-o groapă/decantor, care conține, de asemenea, var și carmol în cantități mari. În egală măsură, se dezinsectează patul, îmbrăcămintea și dușumeaua camerei bolnavului. Acesta din urmă va sta izolat de ceilalți membri ai familiei. Întrucât infecția se transmite oral, acest fapt trebuie adus la cunoștința celorlalți, motiv pentru care igiena mâinilor și alimentelor trebuie păstrată în mod sever. Persoanele străine nu trebuie primite nici în încăperea bolnavului și nici în curtea casei sale. Bolnavul se impune să beneficieze, însă, în acest răstimp, de îngrijire din partea familiei. Aceste activități trebuie îndeplinite și acceptate de către toate persoanele care înțeleg importanța acestor lucruri. Persoanele apte ale comunității pot să fie încredințate cu efectuarea acestor acțiuni de îngrijire, cu supravegherea medicală adecvată. Se pot administra medicamente acolo unde societatea nu se sustrage de sub obligațiile cetățenești, putându-se lupta cu folos și putând birui, în această manieră, pericolele create de holeră. În această muncă mă îndrept către domnul prefect cu rugămintea de a stărni dorința de a ajuta, de a colabora cu întreaga societate în scopul indicat. Și aici nu este vorba despre îndeplinirea unui ordin guvernamental, ci este vorba despre o acțiune națională vitală. În această muncă implicați-vă cu toată personalitatea dumneavoastră și ca reprezentant al executivului, cu toată forța dumneavoastră conferită de funcție, ca să aduceți în mișcare toate sufletele. Acolo unde s-au format comitete de ajutor pentru război, acestea pot asigura și acțiuni de sănătate publică. Compartimentul comitetului de ajutor pentru îngrijirea poporului vă stă la dispoziție cu înflăcărare, cu îndrumare și cu toată puterea pentru realizarea acestui scop. Acolo unde se poate, este posibilă folosirea cadrului existent. Această muncă trebuie coroborată cu activitățile legale de ocrotire ale poporului maghiar în ceea ce privește războiul, asigurând scopul major, respectiv acela ca în fiecare comunitate să existe oameni de nădejde în slujba scopului deja declarat. Pe lângă aducerea la cunoștință publică a scrisorii mele, dați indicații instituțiilor de prim rang în ceea ce privește atragerea medicilor în comitetele locale. Să se realizeze, peste tot unde este posibil, acest serviciu de sănătate publică. Totodată, vă atrag atenția, domnule subprefect, că peste tot unde s-a depistat această molimă sau știți că se apropie pericolul holerei, să asigurați cantitățile necesare de var și material dezinsecțant. Acest ordin vi-l transmit cu asentimentul domnului ministru de interne, nedorind să ating aria lui de execuție în ceea ce privește sănătatea publi-

ANDREEA-EMANUELA TRIFAN

---

că locală. Cu privire la problemele ce urmează a afecta sănătatea publică și protecția împotriva holerei, îi revin dânsului măsurile ce se impun în continuare. De aceea, rapoartele dumneavoastră este necesar să fie adresate domniei sale. Acest apel am dorit să vi-l transmit domnule subprefect, în numele întregului Guvern, având în vedere importanța cauzei și legătura ei cu acțiunile sociale legate de război, dând dovadă de interesul major al Guvernului față de această cauză și, în general, față de acțiunea de colaborare și mobilizare a întregii societăți. Am toată încrederea că dumneavoastră veți servi ca exemplu personal în ceea ce privește tenacitatea, conștiinciozitatea și rigurozitatea acolo unde este cazul eliminării molimei.

Budapesta, Tisza s. k. 01.10.1914

Anexa Nr. 2

Nr. 1991/1916 Subprefect

Obiect: Înregistrarea primului caz de boală virală

NĂSĂUD

Trimit spre știința comunei Năsăud 2 documente cu informații privitoare la existența bolii numite tifos exantematic. Conținutul documentelor trebuie explicat în primul rând primarului comunei și membrilor prefecturii județului. Se impune, în continuare, ca cele cuprinse în instrucțiuni să fie aduse la cunoștința locuitorilor comunei, iar respectarea prevederilor la care se face referire să fie în mod aspru verificată. Revine primarului obligația ca despre cele cunoscute să fie informați și cei din familiile bolnavilor. În cele din urmă, vă atrag atenția să faceți un raport despre motivul pentru care ați ales să amânați raportarea telefonică a primului caz de boală către mine, astfel cum prevede Decretul nr. 943/1916. Acest decret se execută în mod obligatoriu.

Bistrița, 29.02.1916

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI

- PUBLICISTICA -

NĂSĂUD DECEMBRIE 1873

Starea noastră a românilor ardeleni și, respectiv, a așa numitei confesiuni unită cu Roma, este rea, e deplorabilă.

Nu este destul că drepturile noastre politice și naționale sunt nimicite, dar chiar și din punct de vedere religios excelăm în starea rea. Români, în timpurile cele nefaste, când erau proscriși în patria lor străveche, își aflau consolarea cel puțin în biserică; avea barem din când în când niște episcopi bravi, ce-i apărau onoarea și limba, și astăzi, ce să vezi? Noi nu ne aflăm în privința autonomiei și independenței bisericii noastre nici cu un pas înaintați! Cu progresul timpului toate confesiunile din patrie au înaintat eluștând și autonomia și constituțiunea lor bisericească, chiar și acele ce au stat îndărătul nostru.

Și oare pentru ce numai clerul unit cu Roma să nu poată câștiga nici o umbră de constituțiune bisericească? Se poate oare presupune, că acel bun părinte al tuturor, ce a dat tuturor confesiunilor recunoscute autonomia deplină și cele mai frumoase constituțiuni, numai față cu clerul unit să nu o facă aceasta? Nu se poate crede, nici presupune.

Care poate fi dar cauza, de noi stăm tot îndărătul altora? Aceasta este întrebarea, ce și-o pune fiecare român de confesiunea unită cu Roma. A mea modestă convicțiune și cunoștință mă îndeamnă să mărturisesc, că la acesta numai însuși clerul este cauza și special cei competenți de a ne câștiga și nouă o adevărată constituțiune bisericească, începând de la mitropolitul din Blaj.

Mi se va răspunde, că chiar mitropolitul a lucrat și el iar în astă cauză; și când aș merge în Blaj poate încă mi s-ar prezenta o grămadă de acte. Dar astă credință am avutu-o și eu până ce am văzut, că mitropolitul nostru se îndură a se băga ca reprezentant al clerului român sub aripile altora, precum s-a întâmplat cu ocaziunea jubileului Maiestății Sale. Eu din această derogare pentru națiunea română și, respectiv, pentru confesiunea unită nu pot deduce alta, decât simpatia cea mare și iubire ce o are Sfinția Sa către iezuitism (?). Apoi eu de la oameni ce cochetez cu atâta căldură cu iezuiții - nicicând nu pot aștepta, ci dânșii să lucreze cu sinceritate pentru

NĂSĂUD DECEMBRIE 1873

câștigare de constituțiuni liberale, de congrese generale, etc. unde mult puțin și poporul ar da ceva ton.

În astfel de congrese bisericesti desigur ca ar veni trași prelații noștri la răspundere, și acuma mitropolitul nostru ar fi întreat: că pe ce bază, cine l-a încredința, ca să ne umilească atât de tare biserica și națiunea, băgându-se dânsul ca cap al unei confesiuni autonome și independente, sub mantela și după spatele catolicilor din Ungaria? Eu cred că fiecare român ar fi pretins, că mitropolitul nostru să se fie prezentat împreună cu episcopii săi sufragani de sine ca reprezentanții poporului român de confesiune greco-catolică. Această reprezentațiune singură ar fi fost corectă, căci să știe oricare prelat bisericesc de-al nostru, că poporul român nicicând nu-și va sacrifica naționalitatea pentru placul său iubirea cuiva de iezuitism. Poporul român ar fi dorit a fi reprezentat mai întâi ca popor român, apoi deodată și ca confesiune greco-catolică.

La obiecțiunea ce poate s-ar face, ca mitropolitul nostru numai astfel i s-ar fi dat ocazia din partea domnilor de sus a se prezenta Maiestății Sale, răspund, că în acest caz făcea cu mult mai bine mitropolitul nostru, dacă-și lua „rămas bun“ și aceasta a o aduce la cunoștința Maiestății Sale pe altă cale.

Părintele Olteanu încă a fost comitat pe mitropolitul Vancea. Purtarea și faptele acestui părinte de până acuma, cunoscute destul de bine publicului, mă scuza de a vorbi mai multe, și fapta sa din urmă nici cât nu mă surprinde.

Părintele Pavel din Gherla se vede, că a început a excela în altă privință, despre care cu alta ocaziune!

Congres, congres și iară congres părinților, dacă voiți salvarea bisericii și a națiunii, și voiți a poseda încrederea poporului.

La revedere!

---

¹ *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, Anul XXXVI, 1873, nr. 95 (13/25 decembrie), p. 2 (articolul este semnat cu pseudonimul *Publiu*).

NĂSĂUD DECEMBRIE 1873

Permite-mi să vin pe scurt și la părintele Pavel.

Mărturisesc că de la acest episcop, ca de la unul ce a petrecut mai mult în mijlocul poporului, mi-am promis mult. Aceasta am exprimat-o chiar în coloanele acestei foi, când Sfinția Sa a vizitat și Valea Rocnei. Durere însă, că cărările Sale, pe care a pornit, nu-mi promet nicicum realizarea acelor dorințe ale mele și a diecezanilor săi, nici vindecarea rănilor poporului nostru.

Principiul democratismului este: Cel ce vrea să lucreze pentru binele și prosperitatea poporului nu poate face acești decât numai prin coînțelegere cu poporul. Nu așa a început a lucra însă părintele Pavel. Sfinția Sa crede că cu câțiva subordonați ai săi poate să decidă după plac și despre cele mai vitale chestiuni ale bisericii sale și fără consultarea poporului, însă vai rău lucra.

Cine susține preoțimea la noi? - Poporul!

Cine susține școlile? - Poporul!

Cine susține biserici și toate greutățile bisericesti? - Poporul!

Cine are să decidă asupra tuturor afacerilor celor mai esențiale din dieceză? - Iar poporul și, respectiv, congresele mixte. Acestea să nu le uite părintele Pavel.

Sfinția Sa, se vede, că și-a propus de a muta scaunul episcopesc la Baia Mare. Nu voiesc să mă ocup astădată cu intențiunea și, de este bună și folositoare pentru întreaga dieceză ori nu, nici despre aceea, că oare bună și recomandarea este Baia Mare pentru viitoarea reședință episcopescă, ori și-ar afla alt loc mai corespunzător. Despre aceste obiecte la timpul său. Cu ceea ce voiesc să mă ocup astădată este modalitatea Sfinției Sale ce o aplica pentru realizarea intențiunilor sale; Sfinția. Sa a convocat un consistoriu plenar, în care a măiestrit o majoritate, care a decis mutarea scaunului episcopesc. Întreb pe părintele episcop Pavel, dacă este în proceduri sau numai umbra de legalitate? Oricine va zice, că această procedură este ilegală și că miroase a cel mai cras absolutism!. Așa înțelege Sfinția Sa, că dieceza ce i s-a încredințat este o turmă de oi ce drept să o mâne în care parte va voi? Nu este bine sfinte părinte! Dacă se convoca un congres din 73 preoți și 2/3 mireni, crede-m, că chiar în acest district și-ai fi aflat oameni, ce te-ar fi ajutat la realizarea intențiunii Sfinției Tale, deși nu pentru Baia Mare, dar pentru alte locuri, unde se speră, ca ar prospera și promova înflorirea românismului. Datoria Sfinției Tale era, ca întâi de toate să fii drept și constituțional, să nu umbli a forța în mod ilegal o deciziune, care poate să strice foarte mult bisericii și, special, diecezei armenopolitane. Sfinția Ta totdeauna trebuie să ascuți vocea întregului popor, ai de sfântă datorie să te supui orișicând la voința poporului expresă în un congres general. Cum văzurăm că fac și episcopul romano-catolic al Ardealului în congresul lor catolic de mai multe ori.

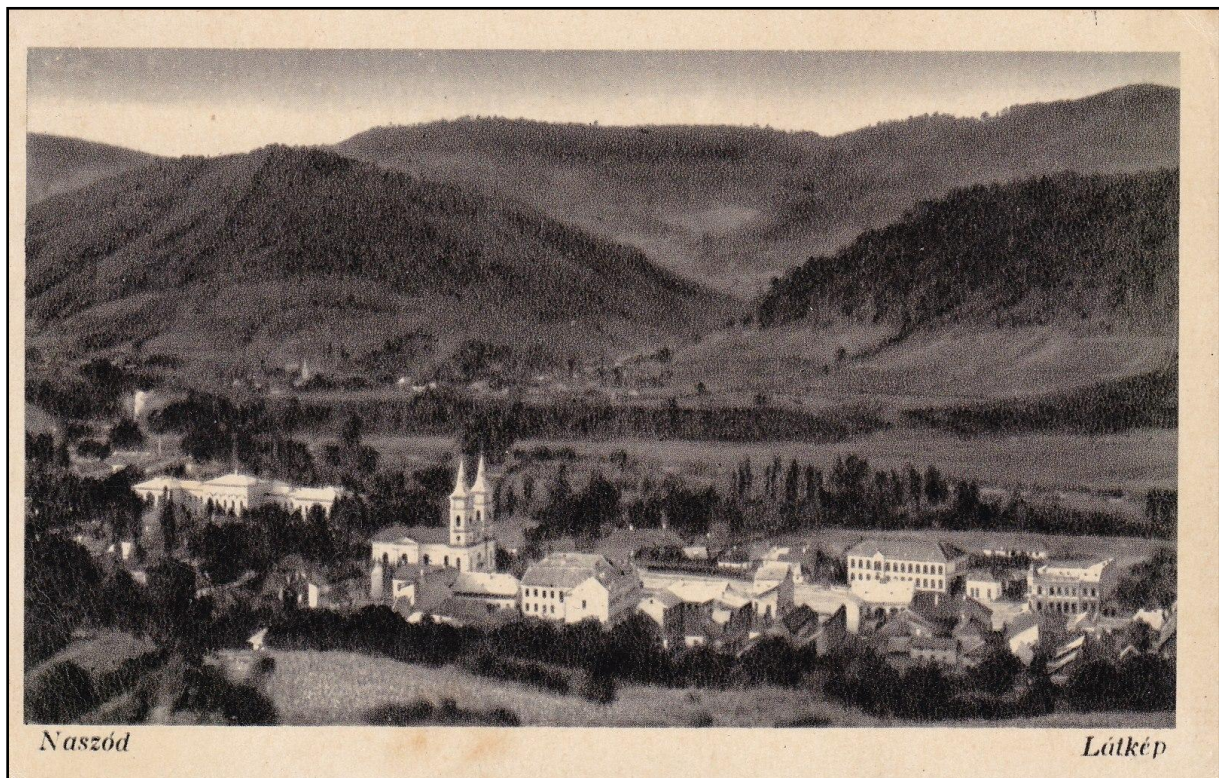

NĂSĂUD DECEMBRIE 1873

Dacă ai lucra în înțelesul acesta, atunci nu-mi pasă, decidă congresul mutarea scaunului episcopesc în Sighet, și mă închin, până atunci însă vei da de proteste la toate părțile.

Tot cu ocaziunea acelu consistoriu plenar s-a mai comis o mare ilegalitate, prin deciziunea școlilor preoțești! Este cunoscut că preoțimea la noi se susține de popor prin stole, etc. Nu înțeleg, cum poate clerul să-și aroge dreptul să prescrie, că ce salarii (stole) să le dea poporul? După mine și asupra acestei chestiuni, care este foarte dorită, nimănui nu-i compete să decidă, decât însuși poporului, respectiv unui congres general, compus în modul arătat mai sus.

Așadar, Sfințite părinte Pavel! Înainte de a decide unde să muți scaunul episcopesc, va fi bine să lucrezi împreună cu mitropolitul și ceilalți episcopi pentru câștigarea unui congres generale, apoi a unui diecezan, unde se vor delibera și punctele din chestiune. Deci congres, congres și iar congres¹.

¹ *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, Anul XXXVI, 1873, nr. 96 (16/28 decembrie), pp. 2-3 (articolul este semnat cu pseudonimul *Publiu*).

NĂSĂUD, ÎNCEPUTUL LUI DECEMBRIE 1873

În 28/11 ținut consiliul municipal ședințele sale. Ședințele fură conduse de d-l vice-căpitan Porcius, care fură binișor încercat de membri, din afară, și rău de cei din Năsăud. Dintre avocați afară de d-l Bota, care este translator districtual, niciunul, iar alți domni o tuliră pe Someș în sus, ca de români mari ce sunt să îngrijească de moșiile testate la familii ungurești. Cauza nu o știu numai d-lor.

Ședințele (2 la număr) au decurs în genere în ordine mulțumitoare.

Primul obiect fu votarea unei adrese Monarhului cu ocazia jubileului, care fiind gătită prin d-l profesor Maxim Pop, se primi în bloc.

Dintre celelalte obiecte, care fura foarte numeroase, memorez numai acele care, cred, a fi de ceva importanță și pentru publicitate.

D-l Physic districtual, Dr. Pop, referențe că în timpul holerei, ce a grasat în district 9 săptămâni, au fost expuse acestei epidemii 34 comune; peste tot fură morboși 2.808, din aceștia au murit 926 și însănătoșit 1882; în legătură cu acestea referențe, cum că afară de chirurgii districtuali Stoica, Tinereanu și Mansitiu, au mari merite în cauza holerei următorii preoți, care să se recomande și la locurile mai înalte (poate pentru cruci?): dd. Mureșianu paroh în Feldru, Vărășmașiu paroh în Borgo-Prund, Iacob Pop protopop în Nușfalău și Ioan Lazar în Năsăud; asemenea se primi și d-l protopop S. Tanco din Sângeorgiu la propria sa propunere și recomandare.

La recomandarea ministrului de cult și instrucțiune, de a se înființa reuniuni științifice, se făcu propunerea a se face și aici o atare reuniune, pentru care scop s-a și ales o comisie. Aș dori numai, ca acea comisie să se grăbească cât de tare, cu realizarea misiunii sale, căci lipsa e foarte simțită.

Se primi cu unanimitate sprijinirea unei reprezentațiuni a Sighișoarei către minister în cauza legilor de naționalitate.

La propunerea d-lui Dr. Pop se primi în principiu înființarea unei reuniuni de pușcat (Scutzenverein), pentru care scop se și alese o comisie.

La inițiativa d-lui Marian, jude procesual și la a d-lui paroh Vărășmașiu se votă o reprezentațiune la întregul minister și la dietă în cauza d-lui Densușianu și, respectiv, pentru sistarea procesului contra lui și a opoziționalilor din municipiul Făgărașului.

Înainte de adunare, se vorbea că va veni la ordinea zilei și cauza limbii ad. ordinațiunea ministerială, prin care se impune de la 1 ianuarie 1874 introducerea limbii maghiare de oficială în district; astă-dată însă am scăpat, însă mă tem că nu pe timp mult. Bine ar fi dac asupra acestei teme s-ar consulta oamenii noștri de timpuriu și cu deplină seriozitate; bine ar fi dacă în această cauză de importanță vitală s-ar consolida și uni cu toții - ori spre bine, ori spre rău - ori triumf, ori moarte cu onoare. Să ținem bine cont de trecut și de rezultatul politicii noastre. Ducerea protocoalelor în

---

 NĂSĂUD, ÎNCEPUTUL LUI DECEMBRIE 1873

---

limba maghiară la adunările consiliului, sigiliile și tablele ungurești s-au introdus deja frumuseț în district fără a mai ști lumea; acum vor să ne elimine și limba, să ne ucidă cu totul. Vom vedea eroii și avocații cei mari, independenți și învăpăiați naționaliști. Ar fi timpul ca acest district românesc să înceapă odată o politică mai românească, mai solidară între sine și cu întreaga națiunea.

Nu pot trece cu vederea astă ocazie fără a face o observație generală. Modestia este o virtute foarte frumoasă și e fericit acela ce o posedă. Cu multă părere de rău trebuie să constatăm, că în acest consiliu la mulți inși în loc de modestie se ivi cea mai crasă și vană ambiție. Ce să mai zici, când unu protopop, fără a aștepta ca meritele sale să fie recunoscute de alții, ceea ce făcea, desigur, cu o înverșunare își forțează recunoașterea lor.

Se crede că d-lui a făcut aceasta în speranța că respectivii dd. recomandați vor fi decorați cu stele și d-lui va rămâne, la ceea ce tare ambiționează: „Oh! biata simplicitas”! Ambiția vană este un viciu, un morb care devine curat la timpul său; acesta îmi este motivul acestei observații.

Una încă trebuie să mai mărturisesc, că poporul din district, auzind despre intențiile ministerului cu limba, este foarte, zău, foarte înverșunat și indignat până la extrem, pot zice, că nici cu decretarea uniunii nu l-am văzut așa de exacerbat.

Despre cele următoare, altădată.

Ce va urma, vom vedea¹.

---

¹ *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, Anul XXXVI, 1873, nr. 95 (13/25 decembrie), p. 2 (articolul este semnat cu pseudonimul *Publiu*).

DE LÂNGĂ SOMEȘUL RECE, LA FINEA LUI DECEMBRIE 1873

Dacă adevărul și dreptatea, dacă unirea, buna înțelegere și armonia s-ar respecta cu tot dinadinsul pe tot locul și în toate întreprinderile noastre, atât social-private, cât și publice-naționale, dacă invidia, această buruiiană blestemată, lățită așa de mult în grădina pământului românesc, - nu ar fi cauza a orice împerechere și dezbinare; - atunci toate lucrurile noastre ar decurge bine și frumos de minune! Deci la obiect.

În nr. 95 al „Gazetei Transilvaniei” au apărut două corespondențe din Năsăud, subscrise de eminentul corespondent – Publiu!. În cea ultima s-a strecurat din agera-i până o înnegrire nemeritată față cu d-l protopop al Sângeorzului, S. Tanco! Nu vreau a arunca mânășă d-lui Publiu, căci recunosc debilitatea condeiului meu față cu dexteritatea penei d-sale – ci mă voi năzui numai a arăta onorațiilor cititori care nu cunosc mai de-aproape pe d-l S. Tanco, protopopul St. Georgiului, - ca pe nedrept i se aruncă în față însușirea de „ambiiție vană”, atât din partea d-lui Publiu, cât și a d-lui Mariu din „Albina”.

Dacă se vor urmări cu atenție serioasă toți pașii d-lui protopop S. Tanco, de când a intrat în Sângeorgiu; - atunci orișicine va trebui să recunoască cum că d-sa nu a făcut nimic din „ambiiție vană”, ci totdeauna i-a zăcut la inimă binele, înaintarea și prosperarea atât a poporului său credincios, cât și a națiunii. E un bărbat binemeritat față cu școala, față cu biserica și față cu națiunea!

Cine va nega cum că motorul cel mai puternic la înflorirea școlii „triviale” (sau superioare după limbajul de acum) nu a fost d-l protopop S. Tanco?

Abstrăgând de la aceea că în prezent această școală are învățători foarte harnici care contribuie mult la înaintarea ei (cu toate că și acum își are d-sa partea la bunăstarea ei) să ne transpunem în anii de la 1854-1862 și vom vedea ca unicul reazim al acestei școli era d-l protopop S. Tanco! Cu mâini, cu picioare, lumina și îndemna sătenii să-și trimită pruncii numai la această școală, ci și la norma din Năsăud; pentru că bine prevedea înființarea gimnaziului din Năsăud și prin urmare lipsa de tineri care să-l frecventeze!

Lăsăm să vorbească aici însuși faptele! Să ne spună orișicine care comună din district a excelat în trimiterea pruncilor la Năsăud? Desigur, Sângeorgiul! La a cui îndemn? Desigur, la al d-lui protopop S. Tanco!

Vorbească și argumenteze acestea numeroșii tineri sângeorgenii care, ieșiți din acel gimnaziu, se află la științele mai înalte de prin Sibiu, Cluj, Gherla, etc., dacă nu au de a-și mulțumi frumosul lor viitor numai și numai d-lui S. Tanco!

Spună aceștia, de câte ori nu au fost întâmpinați de ajutorul său material numai din dorul învățării ca să vadă surceii traianizi propășind pe calea virtuților și a științelor?

Nu cumva au făcut și aceasta din „ambiiție vană”?

Asemenea își are meritele sale față cu biserica.

Numai purtarea sa morală exemplară, numai păstorirea cea înțeleaptă a turmei sale a atras atenția superiorilor săi care, văzând acestea, l-au donat cu „cinga cea roșie de protopop ad. Honores” (după cum îi plac d-lui Mariu a se exprima în „Albina”), iar nu lingușiri, nu „ambiiția vană” și nu forțarea de a recunoaște cineva meritele sale.

Arată d-sa și fapte curate naționale la orice ocazie!

Se fac membru fondator la Asociațiunea „Transilvania”, precum și la mai multe

---

 DE LÂNGĂ SOMEȘUL RECE, LA FINEA LUI DECEMBRIE 1873

---

societăți tinere care au deviza „progres, cultură și înaintare”! Jertfească oricine (care poate) atari sumulițe pentru deșteptarea națională, chiar și din „„ambiiție vană” și atunci desigur nu s-ar vedea atâta indiferentism și egoism!

Am vrut să promit acestea ca să se poată trage concluzia dreaptă față cu cele ce urmează.

Zice d-l Publiu cum că însuși d-l S. Tanco s-a recomandat în consiliul municipal spre indicare la locurile mai înalte pentru meritele manifestate în decursul holerei? Drept a avut! Indignat, a trebuit să fie d-sa în suflet, când a văzut că d-l referent sanitar – cine știe din ce motive, - nu numai ce – îl postpune altora care nu au avut de a se lupta așa mult cu înfricoșata epidemie, ci îl chiar exclude din numărul lor!

Doar nu știe d-l referent că în 1866 când erupse acest morb în district, - a fost în mai mare măsură în Năsăud și Sângeorgiu?

Aceasta nu se poate presupune și cred că și d-l Publiu o știe!

În vara trecută nu a erupt boala din nou în Sângeorgiu? Cine a avut dar acolo a se lupta contra holerei, dacă nu d-l S. Tanco?

Dar nu e destul atâta. Lăsăm să vorbească și aici faptele! În Maieru, satul vecin, a grasat astă vară într-un timp holera de minune!

Însuși parohul Groze a fost lovit de acest flagel teribil. Cine a consolată și înmormântat în decursul morbului aceluia morții din Maieru?

Numai d-l S. Tanco a scos de pe toate străzile și câte 10 ducea deodată și-i așeza la cele eterne.

În Ilva Mică, după ce parohul ei a murit de holeră, d-l S. Tanco face tot aceea îl abstragem acum, că veni cazul, când într-o zi trebuia să fie de față, dacă nu în toate trei satele, cel puțin în două!

Nu a avut știre despre acestea d-l referent sanitar? Dacă nu, destul de rău! Dacă da, atunci pentru ce numai pe d-l S. Tanco nu l-au numărat între cei recomandați de d-sa?

Așadar, cu tot dreptul a putut zice d-l S. Tanco că și el merită a fi între cei recomandați, căci dacă o să capete vreunul dintre ei „cruci” și „stele”, atunci și d-sa, căci le merită, și dacă le merită pe drept, atunci, deși quidem e „ambiiție”, însă nu e „vană”, ci „dreaptă”!

Dar, desigur, de-și aducea aminte d-l S. Tanco de axioma „veritas odium parit” tăcea și se mângâia cu lira fericitului Vasile Bob-Fabian:

„S-a schimbat mașina lumii, s-a întors cu capu-n jos
Și merg toate, dimpotrivă, anapoda și pe dos”¹!

---

¹ *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, Anul XXXVII, 1874, nr. 5 (18/30 ianuarie), p. 4.

DE LÂNGĂ SOMEȘUL RECE, - NOIEMBRIE 1874

Mult stimat d-le redactor!

Regret mult dacă, pentru a doua oară, vin a vă ruga de coloanele stimatei „Gazete” în o chestiune ce părea a fi cu totul uitată, dacă d. Publiu din Graz și Năsăud nu ar fi resuscitat-o și adus din nou pe tapet; simțul meu de onoare și caracter, vătămat public prin corespondențele d-sale din nr. 74 și 75 a. c.; unde amar mă deplânge și compătimizește, căci m-am făcut client, slugă plătită și apărătorul viciilor și păcatelor, dezvăluite de d-sa (unde? - când?) - acel simț de onoare, zic, moralmente mă îndeamnă să mă justific înaintea opiniei publice, ce poate să fie sedusă prin epitetele nejuste cu care mă timbra d. Publiu.

Nu voiesc polemici, căci mie nici atâta nu-mi plac, pe cât poate d-lui Publiu. Dar nici nun mă pricep la șa ceva. Ci dați-mi voie numai la câteva, literalmente, să mă adresez către d. Publiu.

D-le Publiu! Fără a întinde multe – numai câteva întrebări, - apoi o declarație!

Cum poți d-ta declara pe respectabilul bărbat, atins de d-ta în nr. 95 (1873) al „Gazetei” și apărat de mine în nr. 5 a. c. de „păcătos”, de „corupător de oameni tineri”, cu ajutorul cărora să-și astupe păcatele dezvelite de d-ta, când nu ai arătat până acuma nici cât e negru sub unghie, - ce i s-ar putea atribui de păcat și scădere?

Doar aceea o ții d-ta de păcat, căci s-a recomandat el însuși în adunarea municipală pentru căpătarea unei amărâte decorații pentru meritele sale din holeră? Aceasta, d-le Publiu, nu e nicidecât păcat; cu atât mai vârtos că dacă cineva, el încă a meritat, precum arată nr. 5 al „Gazetei” a. c. și nr. 1 al „Federațiunii” a. c., și apoi el numai de aceea s-a recomandat însuși - după ce a văzut că e lăsat afară din intenție dușmănoasă.

E drept, că abnegația e o virtute, dar oare spunerea adevărului se poate lua de crimă?

Eu am arătat în nr. 5 prin argumente plauzibile că acel bărbat a binemeritat față cu școala, față cu biserica și față cu națiunea. Iaca ce treime frumoasă! Răsturnatu-ai d-ta ceva din astea prin contraargumente? Nu! Și totuși, mă compătimizește și deplânge public că am devenit client, mercenar și avocatul păcatelor dezvăluite de d-ta!

Dacă stau eu în relații bune cu acea persoană pe care o urgisești așa de tare, oare merit eu acele epitete fără a documenta că nu am vorbit adevărul? „Veritas una, error multiplex”!

D-ta, când ai vedea că amicul d-tale suferă pe nedrept, nu te vei năzui să-l mântuiești cât de iute? Cuget, cu atâta mai vârtos!

Apoi cele private nu se cade a le aduce la publicitate! De aceea eu nu te imit!

Cum în nr. 5 al „Gazetei” am vorbit adevărul – arată și acea împrejurare, d-le Publiu

DE LÂNGĂ SOMEȘUL RECE, - NOIEMBRIE 1874

chiar sincerul d-tale amic din Sângeorgiu și-a ridicat vocea contra d-tale în acea cauză în nr. 1 a. c. al „Federațiunii”. D-ta, ca publicist, a trebuit s-o vezi. Acea a putut să te amărăscă mai rău, căci a fost mai aspră în termeni.

Iertare! D-ta nu ești omul persoanelor, ci al cauzelor! Sau doar și amicul d-tale s-a lăsat a se corupe? Iaca logica!

Dar, d-le Publiu! Până când vei arăta ca persoana despre care îți place a face atâta „sfară în țară”, are păcate contra națiunii, contra bisericii și contra progresului (care poate până acuma le-ai ținut în secret), până atunci susțin de adevărate cele scrise de mine în nr. 5.

Declar aceasta și repet expresia d-tale din nr. 75: „nu e bine a timbra pe nimeni cu calomnia înainte de a-i arăta păcatele și culpa”!

Până atunci, deplânge-mă și mă compătimentește cât vei voi pentru această „rară cutezare” - căci nu voi mai adăuga nici o vorbă, ci voi vedea, cu durere, că toate ce le vei zice despre acea persoană, fără a arăta și fapte, vor proveni din preocupări și intenții politicoase¹!

¹ *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, Anul XXXVII, 1874, nr. 80 (3/15 noiembrie), pp. 3-4.

PESTA ÎN 3/15 SEPTEMBRIE 1874

D-lui regretă a fi convenit cu Publius, etc., dar eu mă mir chiar, cum d-sa s-a putut dejosii până a conveni cu Publius, mă mir cum d-sa, un om cu mulțime de titule și merite – ceea ce o conclud din împrejurare, căci fu executorul testamentului Lemenian, ce din urmare nu poate fi un om de rând – mă mir zic, cum de s-a încumetat a descinde din regiunile înaltei sale poziții până a conveni cu Publiu, un biet student și, acuma, un biet profesor, ca un om fără titule, fără merite, fără rang, un om obscur față de d-ta d-le (+), te-ai demis până a ventila o chestiune deșteptată de Publius!

Deci mai încolo că: Publiu își bagă lingura și unde nu-i fierbe oala, care manieră o afli mai mult decât o aroganță copilărească! După ce d-ta d-le (+) te-ai demis până a conveni cu Publius, după ce ai aflat de bine a-l timbra mai mult de arogant, etc., - aș fi așteptat de la d-ta, ce te presupuneam de om cult, om cu tact, ce a trecut demult peste acea etate, când omul se lăsa a fi răpit de pasiuni, - aș fi așteptat ca să-ți legitimi asertul, să-mi arăți faptele în urma cărora te vezi îndemnat a mă califica astfel; să-mi spui când? Cum? Și unde mi-am băgat lingura, unde nu mi-a fiert oala și unde, din urmare, am arătat mai mult decât aroganță copilărească? Am aștepta aceasta, cu atât mai vârtos, căci nu pot presupune că d-ta să nu fi cunoscut cu acele legi ale moralei și al buneii cuviințe ce prescriu fiecărui om – a nu timbra pe nimeni cu calomnia înainte de a-i arăta păcatele și culpa, prin care se face demn de astfel de calificări neonestе.

După ce, însă, d-ta n-ai făcut aceasta, sunt îndreptățit a ți le respinge, aș fin îndreptățit a te declara de adevărat calomniator, până nu-ți vei argumenta asertul, dar aceasta nu o fac, nu voiesc să fiu discipol școlii atari. Sunt convins că publicul va fi cel mai imparțial jude între noi. De altă parte, am credința că d-ta vei face această argumentare și fără provocarea mea.

Dar și până atunci...

Nu cumva mă clasezi de arogant pentru că Publius din „Federațiunea” a cutezat a deștepta chestiunea fondului Șuluțan, fără a-și fi luat licența de la d-ta? Atunci, te rog, ce afli aici mai mult de aroganță copilărească? Este doar chestiunea menționată rezervată numai d-tale? Eu așa știu, că nu! Ci e ceva comun! Apoi la chestiuni și cauze publice – fie acele de orice categorie – are chiar atâta drept de discuție și control și Publius din „Federațiunea”, cât și d-ta și oricine altul; și dacă lui Publius îi ascrii aceasta de aroganță, atunci conștiința și principiul dreptății nu te dispensează nici pe d-ta de la această titlatură - și din urmare, toți câți au scris, scriu și vor scrie în chestiuni de astă natură, posed mai mult de aroganță copilărească.

Sau, dară, ai d-ta vreun privilegiu? Atunci fii bun și ni-l comunică și nouă acestor mai mici, ca barem să ne știm orienta. Eu până acuma nu-mi aduc aminte ca fericitul Șuluțiu să fi testat la vreo persoană privată privilegiul de a controla singur administrarea frumoaselor sale fundații, cred că nici d-tale. Cu ce drept, dar, ascrii altora de aroganță cutezarea de a vorbi în chestiuni publice? Cu ce drept vrei a exclude pe alții să nu-și bage lingura în acea oală publică, în care o bagi chiar d-ta, fără să fii privilegiat?

Și dacă nu-mi arăta acest drept – ceea ce cred că nu poți – atunci te rog califică-ți d-ta această procedură aceasta prin care vrei a exclude pe Publius de la această oală publică!

PESTA ÎN 3/15 SEPTEMBRIE 1874

Botează-ți d-ta această procedură curioasă posedând un dicționar mai perfect pentru acest scop!

Iar de cumva nu corespondența lui Publius din „Federațiunea” a fost adevăratul motiv al enigmaticei d-tale note, ci poate, scrierile lui Publiu din Graz și Năsăud și acuma ai aflat momentul binevenit ca să-l toci cu niște epitete neoneste – atunci n-a fost frumos de la d-ta și n-ai argumentat nici un tact prin această procedură, care nimeni în lume nu ți-o poate clasa decât cel puțin de necorectă. Dacă nu ți-au plăcut scrierile lui Publiu sau doar te-ai aflat vreodată supărat, - d-tale chiar așa ți-a fost calea publicității deschisă ca și mie. Aici ai putut combate prin contraargumente ideile și părerile mele, dacă ai fi avut plăcerea chiar și modul meu de scriere. Puteai să-mi arăți câtă nedreptate am făcut, când te-am supărat – de cumva te-ai supărat vreodată – de cumva te-ai aflat supărat vreodată. Puteai să mă convingi pe astă cale prin argumente, că aceea ce susținuți eu de bun și salutar e rău și dăunător; și, în fine, arătându-mi rătăcirile mele, dacă mă făceai atent la viciul ce-mi ascrii în enigmatică d-tale nota – atunci fii sigur prin aceasta mă făceai de obligat. D-ta însă faci contrariul, îmi fulgeri în față, că sunt mai mult decât arogant, etc. Și dacă te întreb pentru ce? Pentru că așa ți-a plăcut, așa ai fost dispus a mă califica.

Nu d-le (+), nu! Așa nu merge! Demnitatea și onoarea d-tale te forțează moralicește să răspunzi la întrebarea: pentru ce? Ceea ce nu mă îndoiesc, că nu vei face-o, căci altcum aș trebui să-mi fac o idee foarte nefavorabilă despre d-ta orișicine ești, și cu mine cred, ca întreg publicul cititor. Poftește dar și lasă să vorbească argumentele și atunci ne-m clarifica mai bine, atunci vom limita până a mers aroganța fiecăruia dintre noi.

Despre cele ce am scris în vreo foaie publică, sunt gata orișicând și oricui a răspunde, iar epitetele neoneste, mde calibrul celor menționate, nu le voi primi de la nimeni, fie orișicine, ci totdeauna le-oi trânti în capul acelora ce s-or încerca a mi le fabrica.

Și ca să conving pe d-l (+) despre eroarea sa prin identificarea lui Publius din nr. 59 al „Federațiunii” cu Publiu din Graz și Năsăud, rog pe onorabila redacție de la „Federațiunea” care va fi știind cine e Publius și poate va cunoaște și pe Publiu din Graz și Năsăud, să-ți spună public că tare te-ai înșelat în suspiciuni.

Termin, asigurând pe d-l (+) cu acea neplăcută promisiune, că maniera mea de scriere nici pe viitor nu o voi schimba și că – din plăcerea d-tale – nici voi înceta de a continua când mi-or concede împrejurările, timpul și debilele mele puteri.

Iar d-ta, d-le redactor, ești rugat cu toată stima a da locul acestor modeste observații întregi în proximal număr al „Gazetei”, unde d-l (+) binevoi a mă onora cu epitetele sale neoneste.

Primește și astădată asigurările înaltei mele stime¹.

¹ *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, Anul XXXVII, 1874, nr. 75 (13/25 octombrie), p. 4 (articolul este semnat cu *Publiu* - fără s - din Graz și Năsăud.

TRADIȚII

POEZII DIN POPOR

- Din Sângiorgiul Român, județul Năsăud -

Pentru badea care-mi place,
Nici dușmanii n-au ce-mi face,
Nici chinezul¹ satului,
Nici chiar domnii Sfatului.
Pe chinezul l-oi plăti;
De dușmani m-oi ști feri.
Domnii șed, se sfătuiesc,
Și dușmanii se sfădesc,
Eu cu badea mă iubesc.

Frunză verde, iarbă neagră,
De cine doru se leagă,
Nu ține lucru de șagă.
Și de mine s-o legat,
Par' că nu-i lucru curat,
Că stau casa să mi-o las
Pe minută și pe ceas,
Și de lucru nu m-apuc,
Tot cu gândul să mă duc

Măgheran brașovenesc
Vai de mine, mult doresc
Cu badea să mă-ntâlnesc,
Două vorbe să-i vorbesc,
Ca și luna printre nor,

Apoi să mă despărțesc;
Să mă despărțesc cu dor
Să mă despărțesc cu jele,
Ca și luna printre stele.

Amară-i frunza de nuc
Amaru-i doru ce-l duc.
Amară-i frunza de fag,
Amaru-i doru cel trag.
Vai de min', amar-i dorul,
Da el cum mai strică omul!
Cum m-a stricat și pe mine,
De nu pot iubi pe nime!

Măi bădiță, spic de grâu
Bine-ar fi să nu te știu,
Că de când te știu pe tine,
Moarte-mi trebe, altul nime,
Pân' te știu pe dumneata,
Moarte-mi trebe, altu ba!

Frunză verde de seară
Din doruțul meu de-asăară
Făceai foc s-aprinzi o țară,
Dintr-a mele lacrimile

¹ Primarul.

 POEZII DIN POPOR - DIN SÂNGIORGIUL ROMÂN, JUDEȚUL NĂSĂUD

<p>Făceai două izvoarele Să te-neci bădițo-n ele!</p> <p>Codrule cadă-ți vârful, Să rămâi fără dânsu, Cum îs eu fără mândru. Codrule, cază-ți frunza Să rămâi fără dânsa, Ca mândru fără mândra</p> <p>Mândro, traiu dintre noi Nu l-ași da pe șase boi. Ochii tăi ca murile Mi-au mișcat gândurile,</p>	<p>Care zboară tot la tine Ca razele de lumine! Știi, badeo, acum un an Amândoi un măr mâncam. — Știi, mândro, când astă vară, Amândoi mâncam o pară. Acum de-am căra cu sacu, Nu ne-am da unu la altu.</p> <p>Dragi ne-am fost noi cu mândru Mai de mult, dar amu nu. Dragi ne-am fost noi cu mândra Mai de mult, dar amu ba¹!</p>
--	--

Culese în anul 1910 de VALERIU CRIȘAN² - Șercaia

---

¹ *Unirea Poporului*, Blaj, Anul XXVI, 1944, nr. 2 (9 ianuarie), p. 2.

² Valeriu Crișan, născut în Ohaba (județul Brașov), a fost preot unit la Mărgineni și Sebeș, apoi la Șercaia, după anul 1948 a trecut la ortodoxie rămânând la Șercaia. A fost nevoit să ia drumul pribegiei, la Ploiești, în Rusia și apoi la Iași. În anul 1932 edifică școala și grădinița, a refăcut fanfara românească, a deshumat rămășițele soldaților români asasinați de armata austro-ungară, după ce au fost turnați de către un localnic sas. Acesta a fost un educator social și al romilor din Șercaia. A fost creator de opere literare, publicist și ziarist (Ștefan Botoran, *Personalitatea lui Valeriu Crișan din Ohaba evocată la Fundația „Negru Vodă”*, în „Monitorul de Făgăraș din 3 decembrie 2018).

1915, 30 august, Portret de soldat

Dragă domnule învățător! Vă trimit din depărtare această carte ilustrată pentru amintirea războiului mondial. Sărut mâna distinsei Dvs. soții iar copiilor și Dvs. vă trimit salutări până la momentul revederii.

Gancz Iózsef, Milowitz (Cehia), 1915 aug. 30

Adresată lui Ioan Marcu și distinsei sale familii în Sângeorz-Băi.

(Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud, Fond Învățător Ioan Marcu – Aducem mulțumiri d-lui Imre-Károly Tar pentru fotografii și pentru traducerea textelor de pe cărțile poștale)

Revistă sprijinită și finanțată de:
CONSILIUL LOCAL SÂNGEORZ-BĂI
CENTRUL CULTURAL „JUSTIN SOHORCA” SÂNGEORZ-BĂI

**LOCOTENENT-COLONEL MEDIC
BUIA FLORIN-DUMITRU**

Locotenent-colonelul medic BUIA FLORIN-DUMITRU, medic primar chirurgie generală în secția chirurgie generală a Spitalului Clinic Militar de Urgență „Dr. Constantin Papilian” Cluj-Napoca, face parte din echipa spitalului nostru de mai bine de zece ani. Serviciul de chirurgie al spitalului nostru este unul de referință în patologia defectelor parietale abdominale...

Pe domnul doctor îl găsim de obicei în sala de operații, unde de mai bine de zece ani efectuează o gamă largă de intervenții chirurgicale (patologie tiroidiană, digestivă, herniară etc.). Manifestă un interes deosebit pentru chirurgia laparoscopică, având experiență în cura herniei inghinale, ombilicale, colecistectomiei, chistectomiei etc.

Este implicat în multiple manifestări și lucrări științifice în domeniu. A participat în primăvara acestui an, împreună cu alți câțiva colegi, la misiunea din garnizoana Suceava, unde a răspuns afirmativ solicitării de sprijin pentru medicii Spitalului Județean de Urgență „Sfântul Ioan cel Nou” în lupta împotriva COVID-19.

Felicitări și mulțumiri pentru ceea ce faceți zi de zi!

ISSN 2285-8229
ISSN-L 2285-8229